ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe
zaterdag 8 februari 2014

Rebel in Art and Soul

Yubi Kirindongo
in museum
Beelden aan Zee
Pagina 8 & 9

Inhoud

Voorpagina 1

Spotlight 2

Uitgelicht 3

Gezondheid 4 & 5

Historie 6

Inspiratie 7

Cultuur 8 & 9

Literatuur 10 & 11

Aardbeving in Peru 12 & 13

Puzzels 14

columns 15

Eten & drinken 16 & 17

Business 18 t/m 24

Foto van de week.

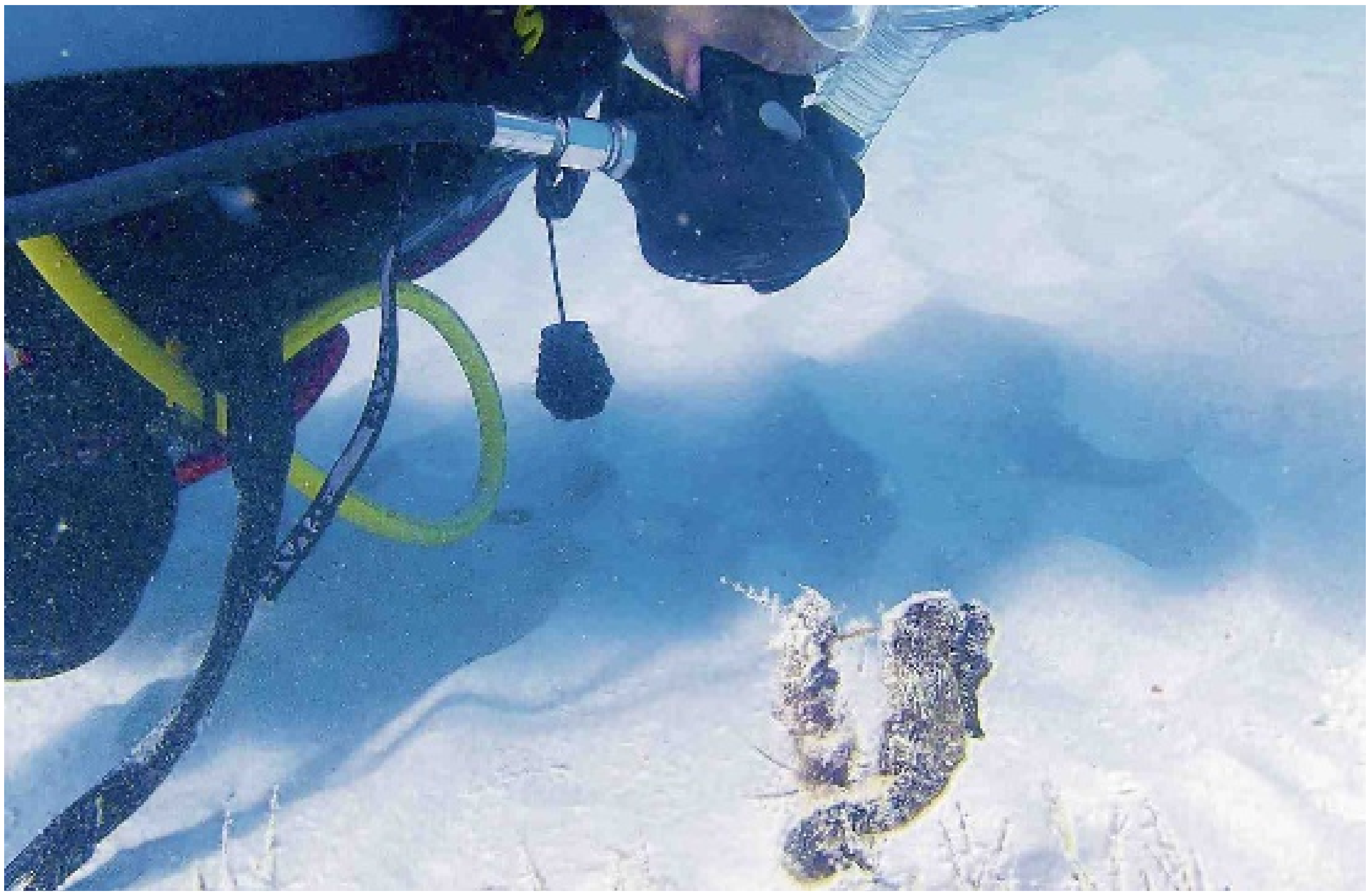

Leuk als je tijdens een duik een zeepaardje aantreft. Het overkwam Lena Lekatompessy tijdens een duik bij Playa Cas Abao. De foto's waarop zijzelf en het zeepaardje te zien zijn, zijn gemaakt door Yolanda Wederfoort, echtgenote van de bekende Curaçaose duikinstructeur Eric Wederfoort.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres

EINDREDACTEUR Hans Vaders

ADVERTENTIES Marloes Tak

VORMGEVING Wendela Ataliede
Linda van Eekeres
Sarah Kuiper
Oscar Vanegas

Foto voorpagina: Mineke de Vries

Aan deze Ñapa werkten mee:

Oetie Basilio, Wouter Mol
Marja Berk, Peter Onvlee
Evert Bongers, Islelly Pikerie
Marius Bremmer, Milangela Plate
Monique Casimiri, Glenn Rellum
Erik van Kampen, Jan de Ruijter
Brede Kristensen, Mineke de Vries
Shakti-Aroena Lakhi, May Voges
Judice Ledeboer, Miriam de Windt
Roxanne Martha, Ken Wong

Thuis.

'Tijdsverschil'

Monique Casimiri

Wat is dat toch met dat tijdsverschil. Na zoveel jaar vergis ik mij er nog in. Dan vergeet ik het tijdsverschil op de een of andere manier. Ik word op dit moment zo in beslag genomen door mijn werk, studie en een verjaardag, dat iets schrijven voor Thuis erbij ingeschoten was. Herinneringsmails heb ik zeker wel gehad, maar niet gelezen. Mijn pc is niet open geweest en op de Ipad zijn niet al mijn mail-adressen zichtbaar. Groot was dan ook de schrik. Dat ik nu op de valreep mijn mail toch nog lees is mijn geluk. Ik was vergeten een stukje in te leveren voor de Ñapa. Ik had mij er al bij neergelegd dat er geen stukje van mij in de krant zou komen, ik had al een korte excuusmail gestuurd en was al bezig met een uitgebreidere versie hiervan, tot ik zag dat het nog werkuren zijn op Curaçao. Zou het alsnog mogelijk zijn? Dus snel in de pen en schrijven.
Het tijdsverschil was voor vrienden vaak een grotere uitdaging dan voor mij. Ik dacht dat ik er nu wel aan gewend was. En normaliter is dat ook zo, maar niet als ik het druk heb dus. Dat is hier wel weer bewezen. En ik maar volhouden dat vrouwen enorm goed zijn in multi-tasken en dat we alle ballen altijd hoog kunnen houden. Dat we met gemak twee dingen tegelijk kunnen. Val ik even door de mand.
Als we vroeger op vakantie gingen naar Curaçao en vrienden vroegen of ze ons konden bellen, dan vertelden we altijd heel expliciet dat ze rekening moesten houden met het tijdsverschil. Mijn man heeft in de beginjaren van onze relatie een briefje naast de telefoon gehangen met daarop het tijdsverschil. Dat wil zeggen, houd er rekening mee dat het daar vijf/zes uur vroeger is.
Een familielid belde standaard als het bij ons toen midden in de nacht was. Hoe vaak we het ook vertelden, hij beloofde beterschap, maar elke keer weer opnieuw belde hij midden in de nacht. Dat zal mij nooit overkomen. Hoewel, zeg nooit nooit. Ik had ook niet gedacht dat ik mij vandaag zou vergissen. Smoesjes genoeg om de vergissing te verbloemen, het is al zo vroeg donker, voor mijn gevoel was het al ver in de avond, of ik heb zo hard gewerkt vandaag, de werkdag zit er al heel lang op. Allemaal waar, maar feit blijft dat ik mij niet bewust was van het tijdsverschil. Voel ik mij zo verbonden met Curaçao dat het niet uitmaakt hoe laat het waar is. Of valt deze ook binnen de smoezenlimiet?

Uitgelicht.

Zien en gezien worden op Tumbafestival

Het Tumbafestival dat deze week plaatsvond in het Festivalcentrum staat niet alleen garant voor vier dagen fantastische muziek in een feestelijke sfeer tot in de late uurtjes, maar velen halen alles uit de kast om er zo mooi mogelijk bij te lopen. Al valt over smaak te twisten, het is duidelijk dat vooral veel vrouwen niet zomaar iets aan hebben getrokken, maar met veel zorg hun outfit hebben samengesteld. Soms zelfs afgestemd op het gezelschap of op de favoriete tumbero.

Foto's: **Edsel Sambo**

Medisch.

Vragen over... staar

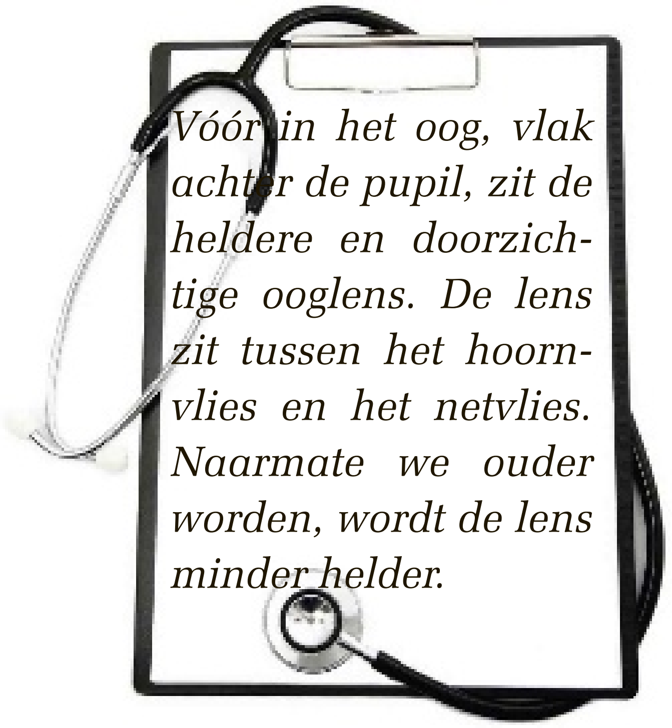

Vóór in het oog, vlak achter de pupil, zit de heldere en doorzichtige ooglens. De lens zit tussen het hoornvlies en het netvlies. Naarmate we ouder worden, wordt de lens minder helder.

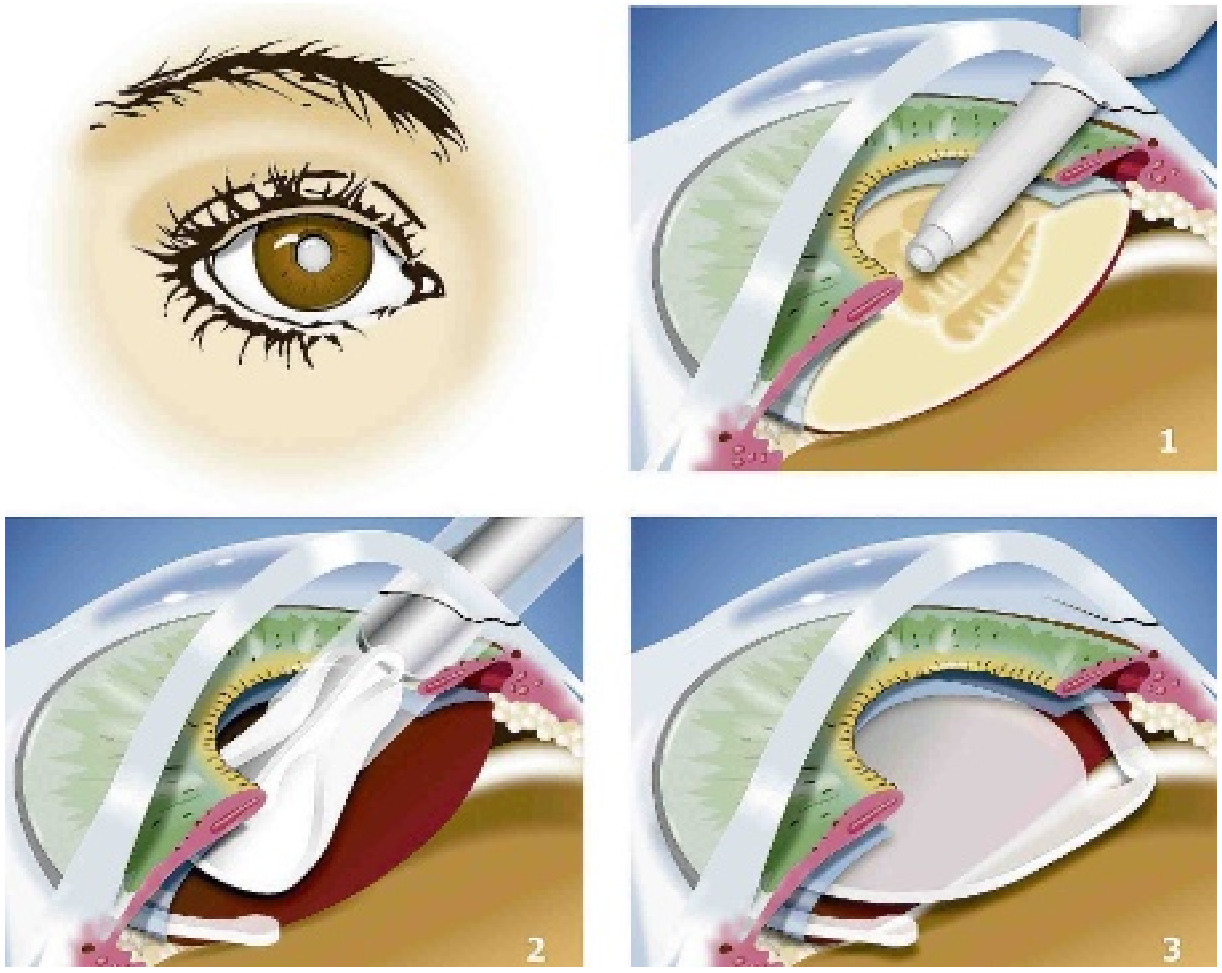

De verschillenden fases van een staaroperatie.

Tekst: **Wouter Mol**

Dit troebel worden van de ooglens wordt 'staar' of 'cataract' genoemd. Iedereen die ouder wordt, krijgt daarmee te maken. Maar niet iedereen heeft er echt last van.
Er zijn verschillende vormen van staar: jeugdstaar, staar die ontstaan is door een oogziekte of door een ziekte elders in het lichaam en staar die is ontstaan door een beschadiging van het oog bij een ongeval.

De meest voorkomende vorm van staar is echter de ouderdomsstaar.

Wat is ouderdomsstaar?

Ouderdomsstaar is een 'normaal' verouderingsproces, net als het krijgen van rimpels. Sommige mensen merken al rond hun veertigste dat hun ooglens troebel wordt. Meestal doen de eerste verschijnselen van ouderdomsstaar zich echter pas later voor. Of u het merkt, hangt ervan af op welke plek in de ooglens de troebeling ontstaat en hoe groot die troebeling is. Zit de troebele plek in het midden van de lens of daar vlakbij, dan komt er minder licht in uw oog en krijgt u al gauw klachten, zoals:

- wazig zien;
- dubbelzien;
- kleuren worden doffer;
- u krijgt last van tegenlicht of van schitteringen.

Als u binnen korte tijd opeens veel sterkere brillenglazen nodig hebt, dan kan dat ook wijzen op ouderdomsstaar. Doorgaans neemt de staar in de loop van de tijd toe. Sterkere brillenglazen kunnen het zicht op den duur dan niet meer verbeteren. Het gezichtsvermogen wordt daarmee steeds slechter. Een bezoek aan de oogarts is dan noodzakelijk.

Wanneer behandelen

Wie nog voldoende ziet om zonder problemen het dagelijkse werk en hobby's te kunnen doen, hoeft zich (nog) niet te laten behandelen.
Een operatie is dan niet direct noodzakelijk. U kunt er wel rekening mee houden dat u in de toekomst een operatie nodig hebt. Staar wordt immers nooit minder; het gezichtsvermogen gaat langzaam maar zeker toch achteruit. Zodra de staar te hinderlijk wordt, kan uw gezichtsvermogen weer verbeterd worden met een staaroperatie. Wanneer dit moet gebeuren, kunt u in principe zelf bepalen - maar wel in overleg met uw oogarts. Ouderdomsstaar is goed te behandelen. Als het oog verder gezond is, kan een staaroperatie het gezichtsvermogen vrijwel volledig herstellen.
Staaroperaties worden heel regelmatig uitgevoerd. Voor iemand met een redelijke gezondheidstoestand heeft deze operatie heel weinig risico's. Ook op zeer hoge leeftijd is de operatie nog goed te ondergaan. Overigens is opereren de enige manier om echt iets te doen aan ouderdomsstaar. Er bestaan geen medicijnen tegen staar.

De diagnose

Alleen de oogarts kan de diagnose en de uitgebreidheid van de staar met zekerheid vaststellen. Om erachter te komen of de klachten inderdaad worden veroorzaakt door staar, moet uw pupil met druppels worden vergroot en bekijkt de oogarts uw ogen met een zogenoemde spleetlamp. Deze lamp geeft een smalle bundel licht, waarmee de oogarts het voorste deel van het oog kan bekijken.

De oogarts kan zien of er troebelingen zijn in de ooglens en zo ja, hoe ver de staar zich al heeft ontwikkeld. Daarnaast bepaalt de oogarts hoeveel u nog kunt zien en onderzoekt hij of uw ogen verder gezond zijn. Andere veranderingen in het oog, zoals troebelingen in het hoornvlies en slijtage achter in het oog in het netvlies, kunnen namelijk ook klachten veroorzaken. De toestand van het netvlies is belangrijk om te kunnen voorspellen hoe uw gezichtsvermogen zal zijn na de operatie.

Staaroperatie

De operatie vindt meestal plaats in dagopname. Dat wil zeggen dat u dezelfde dag nog naar huis gaat. De opname duurt gemiddeld twee tot drie uur.
De operatie zelf duurt ongeveer een half uur. Tijdens de operatie haalt de oogarts de troebele lens uit het oog en vervangt deze door een plastic kunstlensje.
Meestal wordt een flexibel opvouwbaar kunstlensje in het oog geplaatst. Er is dan geen hechting nodig. Soms wordt een ander kunstlensje gebruikt en kan het wel nodig zijn om een hechting te plaatsen. Het uiteindelijke resultaat van de operatie wordt hierdoor niet beïnvloed.

De oogarts opereert altijd maar één oog per operatie. Zo kunt u kort na de operatie bijna alles weer doen, omdat u nog voldoende zicht hebt met het niet-geopereerde oog.

Na de operatie

Na de operatie is het beter om enige dagen rustig aan te doen. Dat wil zeggen geen zwaar lichamelijk werk verrichten en niet sporten. Verder kunt u uw normale dagelijkse activiteiten gewoon hervatten. Slapen met een kapje ter bescherming van het oog is meestal drie weken nodig.

Soorten lenzen

Voordat de staaroperatie wordt uitgevoerd, moet de oogarts eerst met een oogmeting de sterkte van de te implanteren lens vaststellen. Ook zal hij samen met de patiënt bekijken welke kunstlens er gebruikt gaat worden. Was hier vroeger weinig keuze in, vandaag de dag zijn er verschillende mogelijkheden. Zo kan er gekozen worden uit monofocale lenzen (waarbij na de operatie een leesbril moet worden gebruikt) of het nieuwste dat de moderne technologie momenteel te bieden heeft, een multifocale lens; dit is een nieuw type kunstlens, waarbij brilgebruik meestal niet meer nodig is.

Dr. W.W. Mol is huisarts te Curaçao

Mens & Psyche.

Posttraumatische stress-stoornis (2)

In deze rubriek leest u meer over de posttraumatische stress-stoornis (PTSS), een hevige stressreactie die optreedt wanneer iemand slachtoffer danwel getuige is geweest van een situatie, waarin er dood of letsel dreigde en waarbij betreffende persoon intense emoties als angst, afschuw of hulpeloosheid heeft ervaren.

Tekst: **Milangela Plate**

Als we het hebben over een traumatische gebeurtenis, dan kan het onder meer gaan over een verkeersongeluk, een gewelddadige overval, een inbraak, seksueel misbruik, maar bijvoorbeeld ook pesterijen, een echtscheiding of een plotseling ontslag of plotseling overlijden.

Hoofdsymptomen

Bij mensen die gebukt gaan onder PTSS zijn drie hoofdsymptomen te onderscheiden, namelijk herbelevingen, vermijdingsgedrag en een gespannen en overmatig waakzame staat van zijn (hyperalert).
Herbelevingen worden ook wel 'flashbacks' genoemd. De bewoording geeft al aan wat er gebeurt: de traumatische gebeurtenis of een aspect daarvan blijft zich telkens weer als een film afspelen in het hoofd van degene met PTSS. Een getraumatiseerde automobilist ziet bijvoorbeeld telkens weer het hele auto-ongeluk voor zich. Iemand die het slachtoffer is geweest van een gewapende overval ziet misschien steeds weer (een deel van) het gezicht van de dader of (een deel van) het wapen waarmee men bedreigd is geweest.
Behalve als (film)beelden en nachtmerries kunnen herbelevingen zich ook voordoen in de vorm van een geluid, geur, lichamelijke sensatie of andere waarneming. Een slachtoffer of getuige van een beroving, waarbij de vluchtauto met piepende banden is weggereden, ziet misschien geen reeks beelden voor zich, maar hoort in zijn hoofd steeds weer het geluid van de piepende banden.
Herbelevingen gaan doorgaans gepaard met emoties die nagenoeg even intens zijn als destijds bij het trauma het geval was. Als de persoon terugdenkt aan de traumagebeurtenis krijgt hij derhalve elke keer opnieuw het gevoel te worden overspoeld door emoties, zoals angst, verdriet, afkeer of boosheid. Dit soms jaren later nog.
Mensen met PTSS zullen geneigd zijn om alles wat hen doet denken aan de traumatische gebeurtenis te vermijden. Men praat liever niet over de gebeurtenis, gaat niet meer langs de plaats van de gebeurtenis en gaat iets anders doen als gedachten aan de gebeurtenis opkomen.
Mensen met PTSS blijven in een verhoogde staat van waakzaamheid, dat wil zeggen dat zij hyperalert zijn. Zij merken dat zij meer gespannen, schrikachtig en onrustiger dan normaal zijn. Als een pen valt of de deur iets te hard wordt dichtgedaan door iemand anders, vliegt men al tegen het plafond aan van schrik.
De hyperalertheid leidt tot slecht slapen, prikkelbaarheid en concentratieproblemen. Als gevolg van PTSS zullen sommigen tevens een beperkt toekomstperspectief ervaren; mensen met PTSS hebben soms het idee dat zij niet oud zullen worden en hebben soms moeite om nog zin aan het leven te geven en plezier te beleven.

PTSS en ouderen

Wanneer PTSS onbehandeld blijft kan het onnodig (lang) lijden en een verminderde levenskwaliteit tot gevolg hebben. Zeker bij ouderen is PTSS verraderlijk. Lichamelijke en psychische klachten, zoals slecht slapen, verhoogde bloeddruk, angstig reageren, de zin van het leven niet meer inzien (zingevingsproblematiek), worden bij ouderen soms onterecht gezien als horend bij het proces van het ouder worden, terwijl dit uitingen kunnen zijn van PTSS. Hierdoor gebeurt het soms dat betreffende oudere niet de juiste of helemaal geen hulp zoekt en/of krijgt.
Wat zich bij ouderen ook kan voordoen is dat het verouderingsproces zelf een, reeds lang bestaande, PTSS doet opleven. Afnemende mobiliteit, een gedwongen verhuizing, de afname van sociale contacten, het verlies van de partner, problemen met het geheugen, kunnen bijvoorbeeld PTSS klachten zodanig doen toenemen, dat deze niet meer te hanteren zijn voor de persoon. Soms wordt op die manier een PTSS pas op latere leeftijd voor het eerst zichtbaar. Ook op latere leeftijd kan een PTSS alsnog behandeld worden, zodat betreffende persoon weer aan levenskwaliteit en levensvreugde wint.

Beroepsgebonden PTSS

In sommige beroepen zijn traumatische gebeurtenissen onvermijdelijk. Militairen kunnen in oorlogssituaties vreselijke dingen meemaken, waardoor zij getraumatiseerd kunnen raken en een posttraumatische stress-stoornis kunnen ontwikkelen. Politiewerk kan eveneens psychisch en emotioneel behoorlijk belastend zijn. Volgens het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten (NCvB) blijkt uit de meldingen van een peilstation politie in Nederland dat PTSS de meest gemelde beroepsziekte is voor uitvoerend personeel (42 procent). Het NCvB geeft verder aan dat bij veel politiemensen de PTSS-klachten kortdurend zijn en vanzelf weer verdwijnen, terwijl bij 1 op de 14 echt een stoornis ontstaat.

Behandeling PTSS

Het doel van het behandelen van PTSS is het verwerken van traumatische gebeurtenissen, waardoor men weer controle over het leven verkrijgt.
De behandeling van PTSS richt zich hiertoe op het verminderen van angst- en spanningsklachten en het verwerken van traumatische gebeurtenissen juist door het aangaan van nare herinneringen en bijbehorende emoties in plaats van het vermijden ervan. De behadelmethoden die hiertoe kunnen worden ingezet zullen in een volgende rubriek aan bod komen.

Een verkeersongeluk kan een traumatische gebeurtenis zijn.

**Milangela Plate is gerontoloog/psycholoog. Psychologisch Adviesbureau Take Care B.V.
Email: milangela.plate@takecare.cw**

Lodewijk Daniël Gerharts

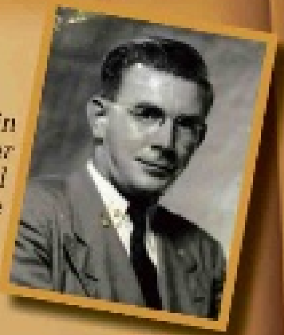

Lodewijk Daniël Gerharts, geboren in Nederland in 1901, kwam in 1926 naar Curaçao en vestigde zich in 1931 op Bonaire. 'Mijnheer LD' was 50 jaar lang een pionier op velerlei gebied, een succesvol ondernemer en een man met visie: hij haalde de KLM naar Bonaire en bouwde het eerste toeristenhotel van het eiland. Het is dit jaar, op 31 oktober, 30 jaar geleden dat hij overleed (1983). In de jaren daarvoor had hij zijn memoires op papier gezet. Deze werden nooit eerder gepubliceerd. Hierbij volgt daaruit een hoofdstuk, samengesteld door Evert Bongers. Publicatie met toestemming van Hugo Gerharts.

Oranjefeest 1939

Een nieuwe oranjetelg werd begin 1939 verwacht en een feestcomité werd benoemd. Ik werd weer voorzitter. Reeds vanaf 1933 werd dat baantje naar mij geschoven.

Prinses Irene werd geboren op 5 augustus. Op 7 augustus waren de volksfeesten vastgesteld. In die tijd waren die feesten op twee plaatsen geconcentreerd: Kralendijk en Rincon. Iedereen hielp mee de feesten goed te doen verlopen. De Pastoor en de Dominé, de Fraters en onderwijzers, ambtenaren en particulieren, allen deden mee.

Zo'n feest begon met een saluutschot, een staaf dynamiet die in de Savana om 6 uur v.m. ten oosten van het gezaghebbershuis tot ontploffing werd gebracht door een veldwachter, wijlen Vicente Gomes.

Boegsprietlopen

Om 7 uur boegsprietlopen. Een boegspriet van een schoener, de grootste die er was, werd op de aanlegsteiger vastgemaakt, zodat die een meter of zes over het water uitstak. Aan het eind werden 11 vlaggetjes gespijkerd, vijf aan elke kant en een oranjevlaggetje op de kop. Dan werd de boegspriet met autosmeervet 'ingezeept', waarna iedereen die niet bang was voor een nat pak, kon proberen een vlaggetje te bemachtigen.

Boegsprietlopen. Iedereen die niet bang was voor een nat pak, kon proberen een vlaggetje te bemachtigen.

Glansnummer

Het was altijd een glansnummer, want de eerste liefhebbers kwamen niet verder dan 2 à 3 meter op de uitstekende paal en gingen dan het water in. Honderden mensen, groot en klein, hadden daar een uur lang geweldige leut om de capriolen die de vlagveroveraars maakten. Er waren ook behendigheidswedstrijden voor fietsers, hindernislopen, zaklopen (waaraan de notabelen aan het eind ook deelnamen), hardlopen, hardrijden enz. Op zo'n dag waren er zeker meer dan duizend bewoners van de omliggende dorpen in Kralendijk.

Op die 7e augustus vlotte het met die spelen niet zo goed en ik leende een fiets om te gaan kijken waar het stokte. Ik kwam aanrijden uit de Kerkweg en draaide de Breedestraat naar links in. Om de snelheid wat minder te maken remde ik en ging prompt over de kop. De fiets had aan de linkerzijde de voorrem en aan de rechterzijde de achterrem. Juist tegenovergesteld aan een Nederlandse fiets.

Met mijn rechterzijde kwam ik op een steen, die in het wegdek lag, terecht. In die tijd was er geen asfalt. Alle wegen waren gruiswegen. Even een stekende pijn; ik stond op en liep naar huis en ging de trap op. Ik kon rechtuit lopen doch wanneer ik een andere richting wilde gaan, moest ik mijn rechterbeen optillen en in de gewenste richting draaien. Dr. R.A.M. Engelbrecht werd geroepen en die constateerde een bloeduitstorting en adviseerde een masseuse te laten komen. Ik zei: "Ja maar dokter, wanneer ik sta, voel ik het rechterbeen iets korter en dat was vroeger niet zo." "Neen", zei de dokter, "dat is verbeelding door de pijn, het was een bloeduitstorting." Polin van Antriol werd gehaald en masseerde zo goed, dat de huid stuk ging.

Draaien?

Na enige dagen kwam de dokter en zei dat de volgende dag de Hr. Ms. 'Johan Maurits' zou binnenlopen en hij wilde de dokter van dat oorlogsschip er bij halen. Ik had bezwaren. "Je hebt gelijk", zei hij. Een dag later kwam hij, stroopte zijn hemdsmouwen op. Ik: "Wat ga je doen?" "Draaien", zei hij. Ik: "Welke kant op? Weet je wat, we gaan niet draaien. Ik ga woensdag met de KLM naar Curaçao, laat een foto maken en dan kom ik terug en dan zie je naar welke kant je draaien moet."

Woensdag opgestaan, aangekleed, naar beneden gelopen, op het vliegveld naar de machine gelopen, te Curaçao uitgestapt en de taxi in en in het St. Elisabeth Gasthuis de trap op.

(Wordt vervolgd)

Inspiratie.

'Gewoon blij zijn'

Ze bruist van de energie, Astrid van Dorp, maar ze vindt het ook heerlijk om te dagdromen. Haar belangrijkste doel is gewoon blij zijn. En dat is ze, dichtbij de flamingo's waar ze als kind al van droomde, dicht bij de zee van Boca, schilderend, en nu ook met haar eigen Bed & Breakfast aan huis.

Tekst: **Oetie Basilio** Foto's: **Ken Wong**

Haar manier van schilderen in haar open atelier getuigt al van actie. "Ik leg mijn doeken op deze grote tafel, omdat ik met veel water schilder en de verf uit de pot gooi. Daar ga ik dan mee spelen. Ik schilder met mijn handen, met doekjes, met plastic mesjes of vorkjes, dopjes, niks is veilig bij mij. Alles wat ik als schildermateriaal kan gebruiken, gebruik ik. Dat is ook wat ik het leuke van schilderen vind. Als kind tekende ik al graag, maar pas op mijn 27e toen ik mijn oudste dochter kreeg, zag ik kans om er schilderkunst bij te gaan doen. Alle cursussen die ik maar kon volgen ben ik toen gaan doen, onder meer bij leerlingen van de kunstacademie, maar ook bij kunstenaars zelf, heel divers allemaal."

"De schilderijen van de Duits-Zwitserse kunstenaar Paul Klee en de Oostenrijkse Gustav Klimt, waren mijn eerste echte triggers. Bij het zien van hun werken in een museum in Duitsland had ik echt zoiets van 'oh, dit is wel heel erg mooi, dit is heel erg leuk'. Daar kreeg ik gewoon kippenvel van. Vooral Klee schilderde heel puur en heel vernieuwend voor die tijd. Hij probeerde het kind in zichzelf weer ruimte te geven en dat trok me ontzettend aan, dat idee van schilderen om het plezier ervan en niet omdat je er iets mee moet bereiken of bewijzen. Het was eigenlijk ook datgene waar ik zelf naar op zoek was. Zijn schilderijen bevestigden voor mij dat dat ook mocht, spelen in de kunst, en ik ben dat ook altijd blijven doen. In Nederland heb ik ook als bejaardenverzorgster gewerkt en door dat werk ben ik me toen al gaan realiseren hoe belangrijk het is om gedurende je leven te doen wat je leuk vindt. Met mensen praten over hun leven, hun dromen en het wel of niet hebben gevolgd van die dromen boeit en inspireert me nog steeds enorm."

Haar Bed & Breakfast bezorgt haar dan ook niet voor niets het nodige plezier.

Door haar diverse interesses variëren haar inspiratiebronnen van Curaçaose straatbeelden tot aan spirituele vraagstukken over het fenomeen tijd. Maar toch roepen woorden en geluiden nog het meeste bij haar op. "Ik houd van woorden en schrijf ook graag zelf. Woorden als 'zelfbewustzijn' of 'acceptatie' inspireren mij gewoon en daar wil ik dan wat mee, een kleurtje erbij, of een hoofd. Ook songteksten en mooie gezegdes kunnen me heel erg inspireren."

Haar inspiratiebord dat in haar atelier hangt, zit dan ook niet voor niets volgeplakt met mooie teksten en plaatjes. Maar ook geluiden maken bij haar veel los en hebben onder meer geleid tot haar serie 'Muziek', abstractere werken die het gevolg zijn van het schilderen van de passie in wat ze hoort: "Het polyritmische karakter van de tumba, de hartslag van de reggae of de sensuele rondingen van de salsa wanneer geblazen door vier trombonisten, komen dan zonder dat ik het eigenlijk in de gaten heb tot wording."

Tussen alle actie en vele doeken door, is Van Dorp ook duidelijk spiritueel ingesteld. "Ik geloof in het universum. Ik heb mijn atelier dan ook bewust Art2gether genoemd, omdat ik geloof dat we in alles geholpen worden. Ik word geïnspireerd door wat ik hoor en zie, maar de inspiratie komt van het universum."

Een van de eerste triggers van Astrid van Dorp: Paul Klee. Hier 'Katze und Vogel' uit 1928.

Yubi Kirindongo exposeert in museum

Pure vrijheid verpakt in

‘Andermans trash is my cash’

Hij was de laatste weken van januari het middelpunt van belangstelling in Nederland, Curaçaos cultureel icoon Yubi Kirindongo. Zijn museumhuis bij de weg naar Hato, gemaakt van wegwerpmaterialen en met een palapa van limonadekratjes, zal weinigen op Curaçao onbekend zijn. De komende maanden is zijn unieke beeldhouwwerk te zien in museum Beelden aan Zee aan de Scheveningse kust. De laatste dag van januari was de opening.

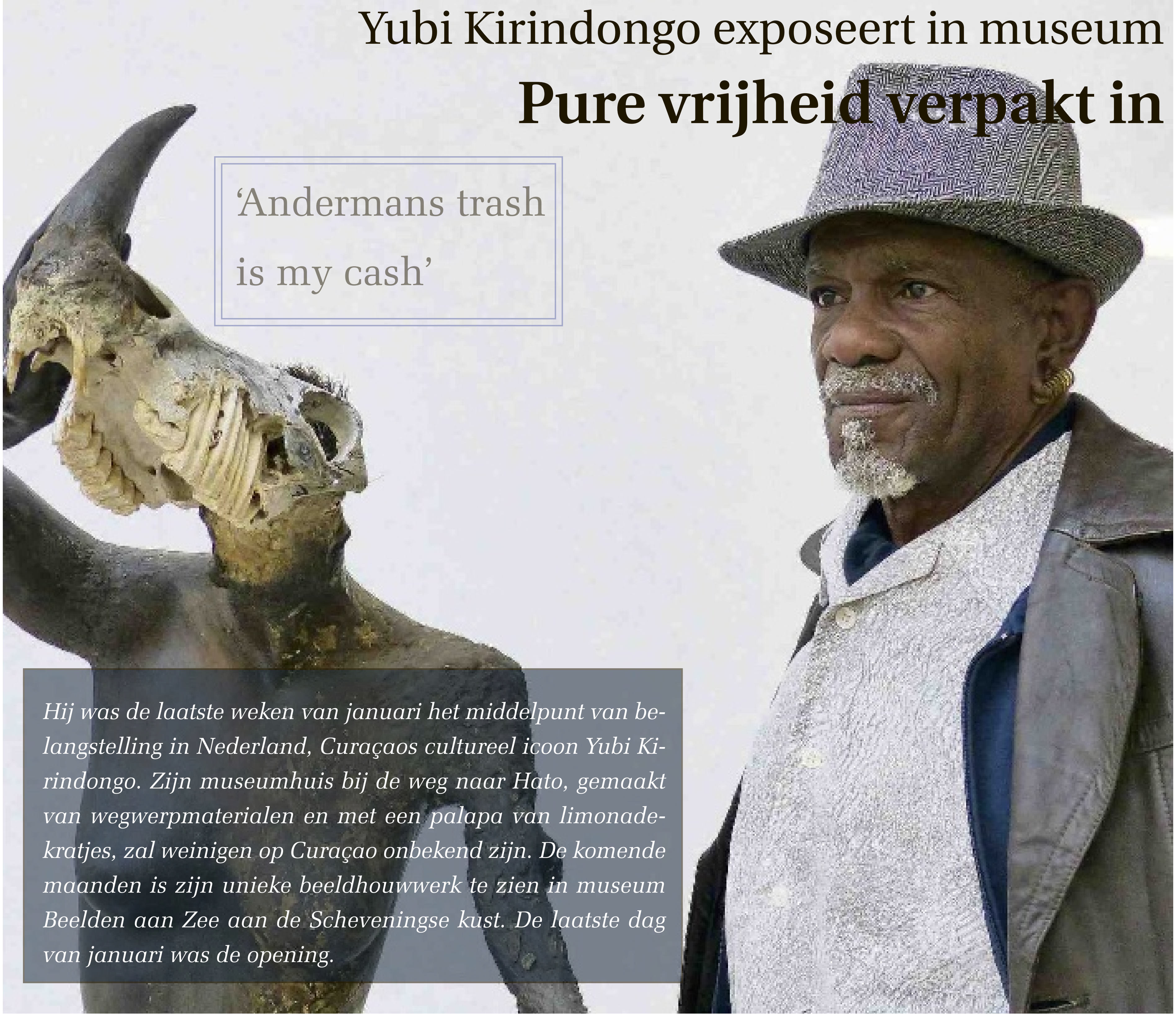

Yubi Kirindongo bij een van zijn lievelings werken dat tot 1 juni van dit jaar ook te zien is op de expositie Rebel in Art and Soul in het museum Beelden aan Zee in Scheveningen.

Tekst en foto’s: **Mineke de Vries**

Filmploegen en journalisten lopen om hem heen, terwijl de laatste hand wordt gelegd aan de inrichting van zijn overzichtstentoonstelling Rebel in Art and Soul in het vooraanstaande museum op het gebied van moderne beeldhouwkunst. Zijn werk vanaf de jaren zeventig tot heden is hier te zien. Het kost hem moeite iedereen te woord te staan, zeker in het Nederlands en bijna verloren loopt hij met zijn hoed op door de grote zaal van het museum die aan zijn kunst is gewijd.

Containers die de oversteek hebben gemaakt staan achter het museum, steekkarren rijden rond met beelden, overal staan steigers, er liggen elektriciteitsdraden en er wordt gezaagd en getimmerd. In alle hectiek zitten we even rustig aan een tafeltje in het restaurant. Hij verzucht lachend: “Vandaag is het bijna een straf om zo bekend te zijn.” Hij houdt niet van de aandacht, maar weet dat het nodig is voor de publiciteit. Toch kijkt hij erg uit naar de opening waarvoor hij veel mensen heeft uitgenodigd en waar ook de monografie die over zijn werk is geschreven wordt gedoopt.

Yubisme

Een zware vaderloze jeugd in het arme Wishi, geen andere scholing dan slechts de lagere school zijn uiteindelijk de ingrediënten die het beste in hem hebben wakker gemaakt, denkt hijzelf. “In elk geval ben ik niet het product van een of andere meester. Ik kan origineel en vrij zijn zonder de beperking van regels.” Pas toen hij later de Pedagogische Academie ging doen, besefte hij hoe minimaal zijn theoretische achtergrond was. “Maar ik ben blij dat ik geen kunstacademie heb doorlopen, waar ik gedrild en ‘afgericht’ zou zijn. Omdat ik buiten de regels denk, loop ik niet het risico vast te lopen. Nu ben ik tenminste somebody. Het feit dat hij autodidact is maakt hem tot rebel, zegt hij: “Geen rebel in de zin van een politieke herrieschopper, maar in mijn eigen manier van zijn. Mijn stijl heb ik het Yubisme genoemd. Iedereen moet een ‘isme’ hebben, kubisme, fauvisme, zelfs chauvinisme.

Mijn Yubisme is gebaseerd op de afgedankte spullen van de wegwerpmaatschappij. De restjes van de consumptiemaatschappij, die zijn voor mij.” In Yubi’s stijl, de recyclekunst gaat het om het componeren van bestaande voorwerpen tot een kunstwerk. Losse objecten blijven meestal in hun originele staat, blijven herkenbaar, maar worden tot iets anders. “Een vork is zo opeens een kam geworden.”

Aanvulling op kunstgebied

“Mijn leerschool was de straat. Ik ging alleen naar school voor tekenles en hielp andere kinderen met teken- en handvaardigheidsopdrachten.” Hij woonde met drie zussen - van twee verschillende vaders - bij moeder. Als kind al kon hij niet stilzitten en zag overal wat in. “Als we spaghetti aten, zag ik daar figuurtjes in en ik maakte van de aardappelschillen allerlei beestjes.” Op zijn negentiende vertrok hij als verstekeling op een vrachtschip naar Europa, werkte als ziekenverpleger en bokser, maar kwam terecht aan de zelfkant van de Nederlandse samenleving van de jaren zestig, met als dieptepunt negen maanden gevangenis.

Daarna blijkt zijn werkelijke interesse, de kunst. Hij begint met schilderen, maar midden jaren zeventig - terug op Curaçao - ontdekt hij dat hij meer beeldhouwer is. Wel stond hij nog een jaar of tien voor de klas als docent handvaardigheid op scholen voor ZMLK en in het voortgezet onderwijs. “Van dat geld heb ik mijn huis gebouwd, dat eigenlijk

Beelden aan Zee wegwerpmateriaal

een museum, een beeldentuin is geworden." Met die beeldhouwwerken - die overigens een uitvloeisel waren van de halfruimtelijke hangobjecten waarmee hij begon - vult hij een leegte in de kunstwereld op het eiland op. "Zoveel mensen schilderen, maar vrijwel niemand maakt beeldhouwwerken. Ik ben trots dat ik als Yu di Kòrsou een aanvulling ben op datgene wat we te kort komen op kunstgebied." Hij deed mee aan veel internationale evenementen en ontving op Curaçao de Cola Debrotprijs.

Toverkist vol inspiratie

Vanuit zijn zorgen om de natuur, de aantasting van de ozonlaag, het motto keep your island clean, besloot hij iets moois te gaan maken van het afval. "In alle troep ging ik een mogelijkheid zien, oftewel andermans trash is my cash."

In het verlengde daarvan wilde hij met zijn kunstuitingen sociale problematiek en misstanden op het eiland aan de kaak stellen: de emancipatie van de zwarte bevolking, de slavernij, wat uiteindelijk steeds weer resulteert in het thema de vrijheid van de mens. Dit is overigens ook vertegenwoordigd in de vele (figuratieve) dierenfiguren die hij maakt. Een dier staat voor vrijheid. "Daarbij ben ik gehecht aan het visuele, niet de conceptuele kunst, het moeten concrete, realistische beelden zijn, die toegankelijk zijn. Ik blijf tenslotte Zuid-Amerikaan. Die houden van concrete dingen. Ik wil bovendien altijd verrassen, wil materiaal gebruiken dat nog nooit iemand anders heeft gebruikt. Soms ben ik bang dat de inspiratie opeens ophoudt, het moment dat de toverkist leeg is, dat ik in herhaling ga vallen. Ik kan in paniek raken als het te lang weg blijft, op welke knop moet ik dan drukken." Tot nu toe echter kwam de inspiratie gelukkig altijd terug.

Tijd voor mystiek

"De rode lijn in mijn kunst en in mijn leven is hoe je klappen opvangt voor jezelf en voor anderen. Daarvoor staan mijn eerste werken symbool, het gebruik van glimmende chromen bumpers, de beschermers die harde stoten opvangen." Inmiddels is er meer rust in zijn leven, hij is tevreden met wat hij heeft bereikt. "Ik ben gelukkig met mijn museumhuis, vind het leuk dat mensen komen kijken. Maar ik heb alles gehad, alles gedaan en het wordt steeds moeilijker iets te doen wat nog niet gedaan is."

De man die zo aards is in zijn beelden, is op een punt in zijn leven gekomen waarop hij zich wil gaan bezighouden met het geestelijke. "Voor mij ligt de oorspong van alle geloven in het oude Afrikaanse geloof, het geloof van mijn afstamming. Ik heb wat met de ceremonies, het feit dat elke dag zijn eigen heilige, zijn eigen kleur heeft. In de wildernis van Afrika heb je geen tv, dan ben je vanzelf meer bezig met spirituele dingen. Sommige mensen zijn er bang voor, voor mij is het mystiek, een roeping om je in de tijd hier op aarde bewust te worden van en te verbinden met datgene wat zich afspeelt in de kosmos; ik ga me erin verdiepen en wil het uitdragen om bewustwording in gang te zetten. Ik wil graven naar de antwoorden op die dingen die onvoorstelbaar zijn."

De kralen in zijn oorlellen symboliseren de herkomst én de verbinding uit die Afrikaanse oertijd. "En daarmee onderscheid ik me meteen van alle andere Yubi's."

Museaal niveau

Het museum Beelden aan Zee is uitermate trots de werken van Kirindongo te mogen tentoonstellen. Directeur Jan Teeuwisse: "Kirindongo is een authentiek persoon die authentieke kunst maakt. Werken en leven loopt bij hem door elkaar, dat maakt hem erg speciaal. Zo plastisch als hij over dingen vertelt, zo plastisch zijn ook zijn werken. Zijn veelbewogen leven heeft hem aangezet tot deze bron van kunst, hij heeft altijd die urge gevoeld om dingen te maken."

> 'Omdat ik buiten de regels denk, loop ik geen risico vast te lopen'

Het is toonaangevend dat een museum - dat ten opzichte van een galerie nog scherper moet kiezen of een kunstenaar museumwaardig is en of hij zich onderscheidt in artisticiteit - zijn werk tentoonstelt. "Het is uniek als iemand zonder artistieke omgeving, zonder opleiding een museaal niveau bereikt. Hij heeft hiermee een eigen bijdrage aan de kunstgeschiedenis geleverd." Met deze woorden van Teeuwisse krijgt Kirindongo wellicht het grootste compliment dat een kunstenaar kan toekomen.

Plastisch vermogen

Beelden aan Zee, dat dit jaar twintig jaar bestaat, is een particulier museum dat met haar binnen- en buitenruimtes speciaal is ontworpen voor driedimensionale kunst. Het kan drie tentoonstellingen herbergen en wisselt deze drie keer per jaar. Teeuwisse vertelt over de geschiedenis ervan: "Nederland stond bekend om haar schilderkunst, maar er was weinig aandacht voor beeldhouwkunst, die Nederland overigens wel degelijk bezat. Vanuit die gedachte begon de gepromoveerd econoom Scholten in de jaren zestig met zijn vrouw vanuit liefhebberij beelden te verzamelen. De kennis van de kunst maakten ze zich eigen. Ze hadden een persoonlijke band met de kunstenaars en bezochten hen in hun atelier. Hun droom was hun uiteindelijke collectie te delen met een breed publiek om kennis te maken met het niveau van schoonheid, zoals zij ook zelf hadden gedaan." Samen met architect Wim Quist ontwierpen zij in 1994 het huidige museum dat pal aan zee staat en waarvan het dak is bedekt met duingras. Teeuwisse is als kunsthistoricus sinds het begin adviseur van het museum, dat een vaste collectie heeft van duizend beelden. In 2000 gaf het echtpaar Scholten hem de leiding over Beelden aan Zee.

"We zijn een publieksvriendelijk museum, wat betekent dat je geregeld moet wisselen van expositie."

Met je producten trek je je publiek, wat soms best lastig is, als het sneeuwt komt er niemand naar zee. "De uitdaging is die elementen uit het werk van een kunstenaar te halen die zich goed laten vertalen. De artisticiteit en de plastische vermogens van Yubi's werk lenen zich daar uitstekend voor."

Diepgang

"Wat mij het meest fascineert is het feit dat hij bestaande materialen vervreemdt uit hun context om er vervolgens nieuwe schoonheid aan toe te kennen. Het is geen knappe, decoratieve handvaardigheid, maar hij realiseert een geheel nieuwe wereld door gebruikte voorwerpen te hergebruiken. Het is tegelijkertijd esthetisch en ruig, een prachtige combinatie. Zijn werken zijn intrigerend en overtuigend. En als dingen je gaan fascineren, bereik je diepgang in je kunst."

Teeuwisse, zelf zoon van een beeldhouwer, was hoofdconservator voor het wetenschappelijk archief van de overheid en schreef inmiddels als professor doctor in de kunstgeschiedenis veel over hedendaagse kunstenaars. Hij verwacht hoge bezoekersaantallen en denkt dat mensen lang in de zaal blijven hangen, omdat je geboeid raakt, zelf associaties gaat bedenken. "De grootste bijdrage voor mij persoonlijk zijn de chromen reliëfs, de bumper-art. Deze hebben een enorm groot onderscheidend vermogen."

Als we tegen zonsondergang het strand oplopen om foto's te maken, ontspant Yubi Kirindongo zichtbaar, ondanks de vrieskou. Met één van zijn beelden onder de arm voor de foto op het strand, komt opeens de kwajongen in hem naar boven en hij grapt uitgelaten naar omstanders: Pas op, deze zwarte heeft een beeld gejat, en zijn lach schalt uitbundig over de boulevard. Op alle manieren blijft hij de rebel, die hem heeft gevormd maar die hem ook heeft grootgemaakt.

Rebel in Art & Soul is te zien tot 1 juni 2014 in het Museum Beelden aan Zee te Scheveningen.

Museumdirecteur Jan Teeuwisse: "Persoonlijk vind ik de chromen reliëfs het mooiste, deze hebben een enorm onderscheidend vermogen."

De opbouw van de tentoonstelling in de grote zaal van Beelden aan Zee.

Boek Janny de Heer: ‘Terug naar

Waarom verschijnt er weer een boek over de slavernij? Moeten oude wonden steeds weer opnieuw open, of behoedt het ons voor vergeten en in de luwte laten van dat wat zo belangrijk is: ons historisch besef. Vanuit dat besef schrijft Janny de Heer haar prachtige boeken met als debuut het in 1999 uitgegeven ‘Landskinderen van Curaçao’, fictieve verhalen die zich afspelen op het eiland.

Tekst: **Marja Berk**

Op vrijdag 24 januari presenteerde zij op Curaçao haar nieuwste boek met de titel ‘Gentleman in slavernij’. Locatie: Suriname. Ook weer een historisch werk dat dit keer werd gebaseerd op de harde realiteit. Dus toch nog de vraag aan Janny de Heer: waarom weer een boek over slavernij? Wat was de drijfveer?
“Ja”, lacht ze, “daar heb je dat historisch besef weer. Bovendien heeft de motivatie te maken met het feit dat de afschaffing van de slavernij zo vreselijk lang heeft geduurd. Daar bedoel ik mee dat de meeste boeken en films gaan over de heftigste periodes van die slavernij, maar de ambivalentie in de laatste periode komt eigenlijk zelden aan bod.” Ambivalentie? “Ja, vergeet niet dat er in die laatste periode ook nogal wat blanken waren die de slavernij wilden afschaffen, maar de belangen waren te groot en te tegenstrijdig. Nieuwe wetgeving die uiteindelijk zou leiden tot afschaffing van de slavernij, kwam maar zeer moeizaam tot stand.”
Het verhaal van ‘Gentleman in slavernij’ speelt zich af in het jaar 1827. Een jongeman uit een welgestelde Duitse familie, Johann Dieterich Horst, zoekt zijn geluk in Suriname. In de loop der jaren klimt hij op van ‘blankofficier’, directeur, tot administrateur op diverse plantages. Als hij zeker weet dat hij in Suriname wil blijven, koopt hij zelf plantages. In een maatschappij waar slavernij een gegeven is zou hij de slaven het liefst willen behandelen zoals hij vroeger thuis op het landgoed van zijn vader geleerd heeft met het personeel om te gaan. Hij is begaan met de slaven, en vanaf het begin voelt hij zich vooral betrokken bij het lot van Candasie en haar kinderen, al is hij niet altijd in staat de slavin te beschermen. Horst leeft in twee werelden. De sympathie en vriendschap die hij voor Candasie voelt, mondt op een avond uit in meer. Dezelfde avond slaat het wantrouwen echter bij hem toe en dat verdrijft de liefde waar hij even daarvoor nog zo zeker van was. Afrika, een slavin, is weggelopen en Candasie zou haar geholpen hebben. Horst weigert die beschuldigingen te geloven totdat hij het haar rechtstreeks vraagt en hij in haar ogen een bekentenis meent te zien. Pas een jaar later hoort hij dat zijn zoon in slavernij is geboren en hij koopt het kind vrij zodra hij kan

Gezamenlijke geschiedenis

Janny de Heer is van mening dat het verhaal van de slavernij een gezamenlijke geschiedenis is. “Het was een maatschappij waarin blank en zwart samen opgroeiden. Zowel blanke als zwarte kinderen die tijdens de slavernij werden geboren, wisten niet beter. Dat is enerzijds uiteraard triest, aan de andere kant wel de realiteit waar je je ogen niet voor dient te sluiten.”
Eigenlijk heeft die slavernij De Heer altijd beziggehouden. “Ik heb zelf vier jaar op Curaçao gewoond en raakte steeds meer geïnteresseerd in die periode. Zo ontstond ‘Landskinderen van Curaçao’. Dat zijn dan fictieve verhalen met als leidraad ‘zo zou het geweest kunnen zijn’. ‘Gentleman in slavernij’ is voor een deel fictie, maar gebaseerd op het leven van Johann Dieterich Horst. Ik heb heel veel research gedaan, ben er jaren mee bezig geweest maar ben tevreden met het eindresultaat.”
Het boek bevat foto’s. Niet alleen van Horst zelf, maar ook van advertenties in de krant waarin een eigenaar van een slaaf zijn of haar invrijheidsstelling kenbaar maakte. Al wie daar bezwaar tegen had kon dat kenbaar maken. Kwam er geen bezwaar dan volgde er weer een advertentie waarin de invrijheidsstelling als een feit werd weergegeven, waarbij ook gelijk de naamsverandering van de betreffende slaaf werd vermeld.
De Heer is geboren in het oosten van Groningen, Nederland, maar kan niet verklaren waarom ze door de zwarte periode van de slavernij wordt geïnspireerd. “Na mijn terugkeer van Curaçao had ik enorme heimwee naar het eiland en besloot de cursus ‘Caraïbistiek’ in Leiden te volgen. Tijdens die periode is het zaadje gezaaid voor mijn echte interesse in de slavernij in Suriname en op Curaçao. Ik heb genetisch gezien geen enkele band met Suriname, mijn voorvaderen waren oer-Hollands. Maar door de vele onderzoeken die ik heb gedaan ontstaat er wel een hechte band. Ik ben veel in Suriname geweest en heb een diepe liefde voor dat land ontwikkeld. Ik heb dan ook mijn uiterste best gedaan om waarheidsgetrouw te werk te gaan. In de meeste verhalen over die lange, donkere periode worden vaak alleen de gruwelijke mishandelingen uitgelicht. Die waren er, helaas. Er werden wetten uitgevaardigd waarin bepaalde mishandelingen verboden werden om het leven van een slaaf humaner te maken. Maar dat artikel eindigde dan toch nog met het toestaan van het straffen met de zweep. Dat is toch afschuwelijk? Maar ik wil ook zeggen dat er wel degelijk besef groeide dat het zo niet langer kon. Maar het was een lange, moeizame weg.”
De Heer heeft het boek niet geschreven uit een misplaatst schuldgevoel. “Nee, ik voel me zelf niet schuldig over die periode. Mijn voorouders en ikzelf hadden er feitelijk niets mee te maken, maar ik heb de keuze gemaakt er wél iets mee te doen. Ik wilde weten hoe het was in die tijd daar te leven, een nare en gewelddadige tijd, daar heb ik me in verdiept. Hoe moet het geweest zijn in die periode in gevangenschap geboren te worden en eigenlijk niet beter te weten?”
In haar eigen kindertijd verhuisde zij op haar derde jaar naar Delfzijl en bracht er haar jeugd door. Al jong wilde ze werken en zelfstandig zijn. Op latere leeftijd begon het schrijven te kriebelen. “Ik schreef altijd al graag, vond taal überhaupt leuk, maar had het ge voel dat het me niet zou lukken te publiceren. Er waren en zijn al zoveel schrijvers in Nederland.”
Haar grote voorbeeld was en is nog

het verleden’

steeds Annie M.G. Schmidt. “Zij schreef voor jong en oud, overigens altijd met een maatschappelijke achtergrond. Maar haar schrijfstijl, taalgebruik en de wijze waarop zij die achtergrond in haar verhalen integreerde vind ik nog steeds heel knap. Of je nou ‘Jip en Janneke’ neemt of ‘Ja zuster, nee zuster’, er was altijd een link en een grapje dat ouders begrepen, terwijl voor kinderen de verhaallijn het belangrijkste was. Of nog steeds is.”
Na haar periode op Curaçao, dezelfde periode waarin zij ‘Landskinderen’ schreef, keerde De Heer terug naar Nederland, naar Den Helder. Naar aanleiding van dit boek werd zij uitgenodigd deel uit te maken van het Internationaal Vrouwen Centrum en kwam in contact met de schrijversgroep bij het Centrum. Het Centrum zet zich al vanaf 1985 in voor de integratie, participatie en emancipatie van vrouwen in Den Helder. Internationaal betekent dat alle vrouwen welkom zijn; zowel allochtoon als autochtoon, als deelnemer en/of vrijwilliger. De Heer kreeg de wens iets groots met elkaar te doen en dat uitte zich in de musical ‘Zielsverwanten’.
“Het was fantastisch om dit met vrouwen te doen uit Indonesië, Suriname, Nederland en andere landen en het was heel bijzonder om al deze vrouwen, uit alle hoeken van de wereld, te horen zingen op de muziek van ‘Ja zuster, nee zuster’ van mijn grote voorbeeld, Annie M.G. Schmidt!”
Van lieverlee en in de tijd, nam De Heer in haar verhalen de diepe sprong van het heden naar het verleden, min of meer gedwongen door een uitgever die vond dat zij haar periode op Curaçao moest uitdiepen en niet was geïnteresseerd in de huidige tijd waarop zij destijds haar verhalen baseerde. Zijn uitgeverij hield zich bezig met historie, punt! En zo ontstond ‘Landskinderen’. “Dat was even een omslag die ik moest maken”, zegt ze, “maar gaandeweg vond ik het leuk en kwam ik allerlei misstanden tegen die het waard waren beschreven te worden.” Vanaf dat moment begon de zoektocht in musea van Curaçao, de bibliotheek, tot zelfs de grote bibliotheek in Den Haag, waar eveneens een schat aan informatie voorhanden lag die de basis vormde voor haar fantasieverhalen. Want je kunt niet in het verleden duiken zonder te weten of er in die periode al glazen of pannen waren.
Behalve ‘Landskinderen van Curaçao’ en ‘Gentleman in slavernij’ publiceerde Janny de Heer het boek ‘Hey buddy, de andere voet is voor jezelf’. Het is het levensverhaal van de bijna 88-jarige Hubertus Gerardus (Huib) Wijnants. Zijn vader is marinier en het gezin, Huib heeft twee zusjes en een broer, woont in Den Helder. Huib wil niet leren en niet deugen. Toch krijgt hij in 1937 de felbegeerde baan en wordt stoker bij de Koninklijke Marine. Net als vele anderen wordt hij krijgsgevangene gemaakt in de Oost, en een ellendige tijd breekt aan. Hij trouwt drie keer en woont één keer kort samen. Zijn eerste kind overlijdt acht weken oud, onderweg van Indonesië naar Nederland en zijn tweede dochter wordt zwaar gehandicapt geboren en overlijdt voor haar vijftigste jaar. Ondanks alles heeft hij zich staande gehouden.
De schrijfstijl van Janny de Heer is prettig, direct en helder. Eigenlijk zoals zijzelf is. Ze beschrijft nog een leuke anekdote uit haar schooltijd en ze lacht. “Ik weet nog dat we van de docent de opdracht kregen een verhaal over Egypte te schrijven. Hij verwees ons voor informatie naar de boeken die achter in de klas lagen. Alle kinderen stormden op die boeken af, maar ik had helemaal geen zin in de rij te staan. Ik besloot een sprookje te schrijven over Egypte, inclusief een farao en een schat die gevonden werd. Bij de cijferuitreiking werd mijn verhaal apart gelegd. Ik kreeg het benauwd omdat ik wist dat ik me niet aan de regels had gehouden. Als laatste werd mijn opstel besproken en tot mijn verbazing kreeg ik een groot compliment dat ik als enige initiatief had getoond met een geheel eigen verhaal. Ik was destijds twaalf jaar maar dit voorval heeft me gestimuleerd verder te gaan met schrijven.”
In haar middelbare schoolperiode mondde dit uit in de verkoop van verhalen aan haar klasgenoten. “Die kregen wel allemaal een voldoende”, grinnikt ze.

Ars Poëtica.

Letterlijk

Geachte Heer, ik moet u danken

voor het postpakket dat ik ontving.

Maar u vergeeft mij ongetwijfeld

een zekere teleurstelling.

Toen ik de hand vroeg van uw dochter

die ik hartstochtelijk bemin,

deed ik zulks niet in letterlijke,

doch overdrachtelijke zin.

Daan Zonderland

(pseudoniem van

Daan van der Vat 1909 - 1977)

Letra

Antoine de Kom

Voor zijn nieuwe bundel Ritmisch zonder string (Querido, 2013) ontving Antoine de Kom de VSB poëzie-prijs. Met een zweem van teleurstelling in België en een zweem van verheugenis in Nederland wordt over de Nederlander Antoine de Kom gesproken als de winnaar van de prijs. Is hij dat? Geboren in Den Haag, in 1956, bracht hij de vormende jaren van zijn leven door in Paramaribo. Daar ontdekte hij hoe groot het verschil kan zijn tussen zelfbeeld en imago. Het verbaasde hem dat hij, kleinzoon van Anton de Kom, groot voorvechter van de zwarte zaak, vaak als een ‘blanke Hollander’ werd gezien. In zijn eigen woorden: “Mijn identiteit is veel donkerder dan hoe ik eruit zie.”
De identiteitskwestie en zijn tropenjaren vormen dan ook de kernmotieven in het werk van De Kom.
Zijn eerste bundel Tropen (1991) brengt ons in een wereld van veelkleurigheid, waar de zon fel aan de hemel staat, waar het wemelt van kolibries en mahoniebomen en waar soms nauwelijks geluid wordt gehoord in de drukkende hitte die tot verveling leidt.
De jury was unaniem van oordeel dat hij dit jaar de prijs moest krijgen: “Antoine de Kom maakt vele vreemde werelden welhaast tastbaar, door zintuiglijkheid en krachtige beeldtaal te verenigen met slang en folklore. In die werelden explodeert zijn taal, die nu eens als een golf overspoelt, dan van schots naar schots springt of abrupt een stop forceert. Tegelijk laat De Kom een diep verankerd engagement zien. Het doet hem verwijzen naar harde realiteiten en - gelukkig - de spot drijven met de rol van de dichter. Inderdaad, zijn poëzie is ‘napraten over wat nog te gebeuren staat.”
Meerduidigheid en identiteitskwesties spelen een bepalende rol in het werk van Antoine de Kom. In een interview vertelde hij zich misschien wel vanwege zijn eigen verwarrende identiteit verwant te voelen met mensen die in rare situaties zijn geraakt. In zijn dagelijks leven is hij forensisch psychiater in het Pieter Baan Centrum. Over de relatie tussen een psychiater en zijn patiënten publiceerde hij een bundeling fictieve gesprekken met historische misdadigers als keizer Nero en Osama Bin Laden in Het misdadige brein. Over het kwaad in onszelf. De diverse kleuren in zijn familie komen terug in zijn tweede bundel, De kilte in Brasilia (1995). Ook in de titel van zijn bundel Zebrahoeven (2001) komt die connectie tussen zwart en wit tot uitdrukking.
Precies dat samengaan van engagement en esthetiek, het ‘tastbaar maken van vele vreemde werelden, door zintuiglijkheid en krachtige beeldtaal te verenigen met slang en folklore’ wordt geroemd door de jury.

‘Het einde van de wereld’

De aardbeving van 2007 in Peru

Peru 2007. ‘¡Es el fin del mundo!’ Het is het veelgehoorde antwoord op de vraag wat de eerste gedachte was die door het hoofd schoot bij het voelen van de immense trillingen op die rampzalige 15e augustus 2007. Het einde van de wereld dus. Maar anno 2013, ruim zes jaar na de zware beving van 7,9 op de schaal van Richter vlak voor de kust van Peru waarbij minstens 514 doden vielen en de meeste schade werd aangericht bij Chincha Alta, Pisco en Ica wordt er de schouders alweer over opgehaald. ‘Aardbevingen, ze horen er in het kustgedeelte van Peru gewoon bij.’

Tekst en foto’s: **Peter Onvlee**

In de schaduw van het grote kruis van Paracas bij het strand gaat het over de actualiteit van de dag. De boten varen niet uit naar de Islas Ballestas, ook wel de Galápagos van de armen genoemd. Paracas, een schiereiland juist onder de havenplaats Pisco, leeft van de toeristen die naar deze eilanden, die bruisen van het dierenleven, willen gaan.

De golven zijn door de harde wind van de vorige dagen nog te hoog. De eilandengroep vormt een belangrijk vogelreservaat met een van de grootste kolonies Jan-van-genten. Verder zijn er humboldtpinguïns en zeeleeuwen. De eilanden zijn ook een belangrijke bron van guano of vogelmest voor de landbouwgebieden in de kuststreken.
Het monument staat er ter nagedachtenis aan de vier vissers die op 15 augustus 2007 op zee om het leven kwamen door de hoge golven die de beving veroorzaakte. Een wonder dat het aantal slachtoffers in Paracas niet veel hoger opliep. Want wandelend op nog geen honderd meter achter de nieuw opgebouwde boulevard met zijn restaurants en winkeltjes zijn de gevolgen van de schokken nog steeds te zien. Compleet ingestorte, verwoeste huizen, heel veel puin en restanten van wat woningen werden genoemd. En half herbouwde huizen en hutten waar het ritme van het leven is opgepakt.

Verwoestingen

Het beeld van verwoestingen en pogingen tot herbouw was in de vier uren ervoor vanuit de luxe blauwe bus van Cruz del Sur ook voortdurend te zien geweest. Het ging vanuit hoofdstad Lima via San Vicente de Canete, Chincha Alta en Pisco naar Paracas. Sloppenwijken, die er niet alleen zeer armoedig uitzagen, maar hoe meer naar het zuiden, hoe meer onafgebouwde gebouwen en lege kavels in de dorpen en stadjes. Ze toonden na al die jaren nog steeds de wonden van de immense trillingen door de beving die Pisco en het ongeveer 50 kilometer verderop (zuidelijker) gelegen Ica op hun grondvesten deden schudden. Wel wordt op veel plaatsen gewerkt, wordt er gebouwd (bijna alleen maar op de begane grond) en staan er cementmolens en liggen er grote stapels stenen.

De destijds circa 60.000 inwoners tellende stad Pisco, op zo’n 250 kilometer van Lima, werd voor driekwart verwoest. Ook de centrale kerk aan het grote plein waar toen tijdens de aardbeving net een mis aan de gang was en er meer dan 100 mensen stierven. Pisco kwam overigens tot bloei vanwege de nabijgelegen wijngaarden, en ontleende zijn naam aan de pisco, de nationale brandewijn van Peru. De stad was korte tijd hoofdstad van Peru, voordat de Spanjaarden besloten om die functie aan Lima te doen toekomen. Deze status had de stad te danken aan zijn toegangswegen tot de Andes.

15 augustus 2007

Maar terug naar 15 augustus 2007. De beving vond plaats in de Stille Oceaan, vlak voor de kust van Peru en trof met name de regio Ica. In deze regio raakten meer dan 80.000 mensen het dak boven hun hoofd kwijt. Naast de doden raakten er duizenden mensen gewond door de zeebeving en ook de naschokken zorgden nog voor slachtoffers. De meeste slachtoffers konden niet meer onder het puin vandaan gehaald worden. De beving veroorzaakte ook verwoestingen aan onder meer toeristische trekpleisters. In het Nationaal park Paracas in de kustwoestijn onder Paracas werd de bekendste rots, de Kathedraal, volledig verwoest. Ook een aantal archeologische vondsten - ze zijn in twee verschillende stijlen te onderscheiden, namelijk de Cavernascultuur en de necropoliscultuur - raakten onherstelbaar beschadigd.
De beving van 15 augustus was overigens niet de zwaarste uit de geschiedenis van Peru. Er zijn zwaardere bevingen geweest. Op 31 mei 1970 bijvoorbeeld nabij Chimbote met magnitude 7,8. Het dodental bedroeg zo’n 66.000 en ongeveer 1,7 miljoen mensen raakten dakloos. De beving maakte een kolossale lawine van ijs los die de stad Yungay wegvaagde. Of op 10 november 1946. Toen was er een zware beving van magnitude 7,3 in het district Ancash. Er vielen ongeveer 1400 doden. Er traden aardverschuivingen op en de verwoesting was groot. Of nog langer geleden, op 13 augustus 1868. Toen was er een zeer zware aardbeving van magnitude 9 voor de kust van Zuid-Peru. De door de aardbeving veroorzaakte tsunami kostte duizenden mensen langs de Zuid-Amerikaanse kust het leven. De tsunami richtte ook schade aan op Hawai en in Japan.

Maar soms loopt het minder dramatisch af. Zoals onlangs. Op woensdag 25 september. In het noorden van het land en met een kracht van 7.0 op de schaal van Richter. Wonderwel was er alleen sprake van lichte schade aan huizen door gesprongen ramen en deuren. Niemand raakte zwaar gewond. Wel werd een deel van de Pan-Amerikaanse snelweg geblokkeerd, doordat zand was losgeraakt door de beving. Eerste berichten dat er mijnwerkers zouden worden vermist, werden korte tijd later alweer tegengesproken. “Er zijn geen doden of vermisten”, zei de directeur van de burgerbescherming Miguel Alayza. “Er zijn gewonden, maar allemaal licht.” Wel werd de beving aan de dunbevolkte kust tot in Lima gevoeld.

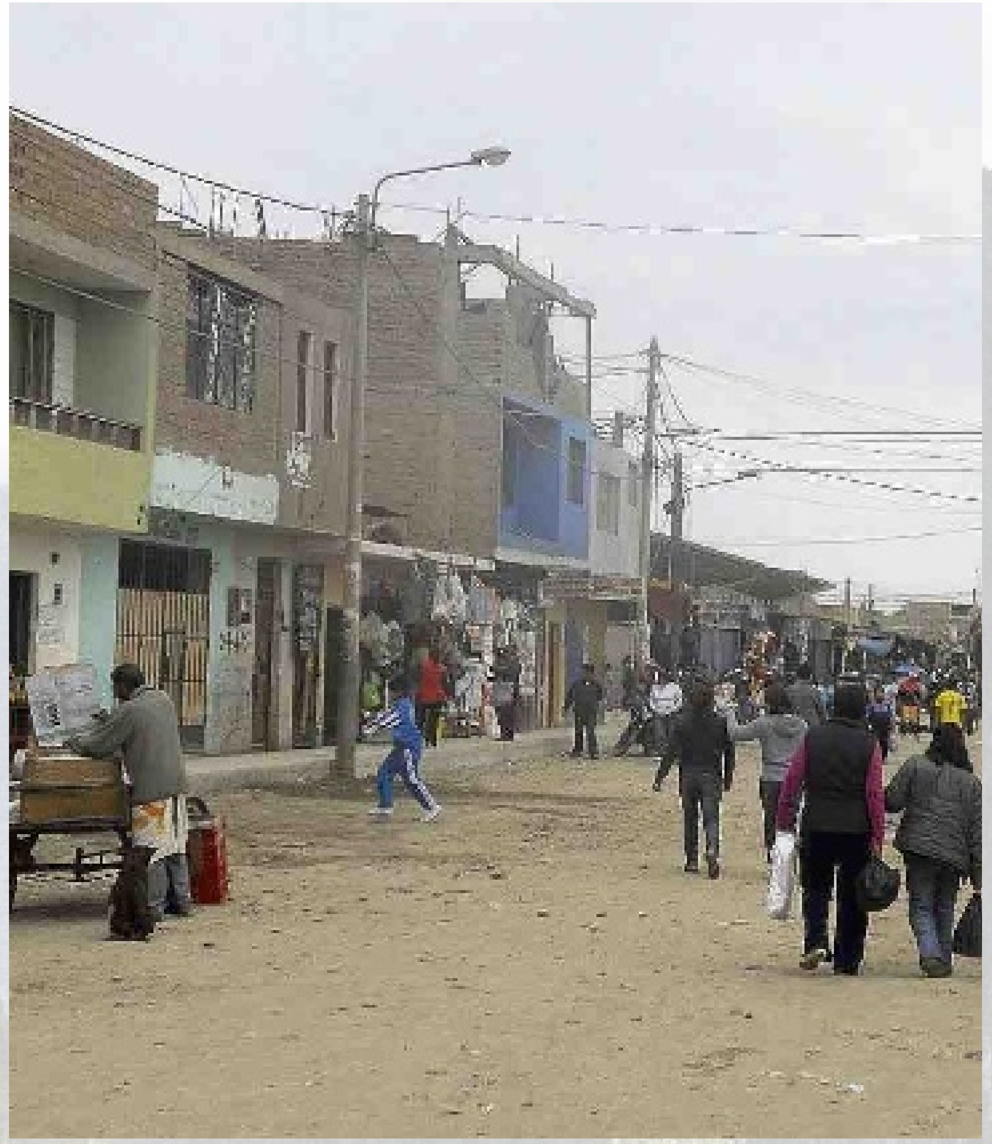

Risicozone

Aardbevingen en Peru, het land en zijn inwoners weten het. Steden als Pisco en Ica - met circa 300.000 inwoners het grootst - leven er mee. Ze bevinden zich in een risicozone voor aardbevingen en praten er op een relativerende manier over. ‘Morgen kan het weer gebeuren.’ Het heeft alles te maken met de tektonische Nazcaplaat die zich vlakbij Ica bevindt. Vroeger werd in Peru wel gedacht dat aardbevingen andere oorzaken hadden. De uitleg was dan bijvoorbeeld dat trillingen voortkwamen uit mythologische figuren, of het waren heilige krachten die de aarde op haar grondvesten deed schudden.

Tegenwoordig is alom bekend dat de aardbevingen in Peru (en heel Zuid-Amerika) het gevolg zijn van de platentektoniek. De oceanische Nazcaplaat duikt weg onder de continentale Zuid-Amerikaanse plaat, met een snelheid van ongeveer 7 cm per jaar. Dit proces veroorzaakt grote spanningen in de aardkorst. De lokaal in de loop van vele jaren opgebouwde gigantische spanning kan zich ontladen in een plotselinge verschuiving, de aardbeving. Door vervorming van de continentale korst en opstijgend gesmolten materiaal van de oceanische korst, is ook de gebergteketen van de Andes ontstaan.
De aardbeving van 15 augustus was zo’n moment dat de Nazcaplaat onder de continentale korst van Zuid-Amerika dook wat de hevigste trillingen van de afgelopen halve eeuw veroorzaakte. “Het was 18.40 uur toen de beving begon. Ik was in Lima en daar voelde ik ook de trillingen, verschrikkelijk. We wisten niet waar het epicentrum was. Ik was met mijn dochter aan het bellen. Toen we hadden opgehangen, begon de aardbeving. Ik wilde direct communiceren. Ik ging gelijk naar de busmaatschappij voor een ticket naar Ica. Toen ze me het ticket gaven hoorde ik dat het epicentrum in Ica was. Toen wilde ik nog meer terug naar Ica. Het waren oncontroleerbare zenuwen.”

Dit is het verhaal van Maria, getrouwd, twee kinderen, en werkzaam voor de Asociación Desarrollo de Capacidades Locales, een organisatie die zich inzet voor de armste wijken van de stad Ica. Naast deze vrijwillige baan is ze ook lerares op de school José Matías Manzanilla. En verschrikkelijk was het. In de nationale krant Ojo stond twee dagen na de beving, op vrijdag 17 augustus 2007 dus, een artikel getiteld: Horror, destrucción y muerte. Verschrikking, verwoesting en dood. Citaat van de eerste woorden van het artikel: ‘De lijken worden getoond op de pleinen zodat familieleden ze kunnen identificeren. Overlevenden lopen door de straten, bevangen door pijn, paniek, kou, honger en verwarring.‘ Twee pagina’s groot is het artikel en ze zijn typerend voor de manier waarop over de aardbeving werd gerapporteerd: confronterend en shockerend.
Behalve schokkende berichten werd er in de dagen na de aardbeving via de kranten bovendien veel goeds beloofd aan de inwoners van de getroffen steden. In de regionale uitgave van de krant Correo belooft toenmalig president Alan García: Ica y Pisco volverán a ser zonas turísticas de antes, Ica en Pisco worden dus weer toeristische zones als vroeger. Maar die belofte is nog steeds niet waargemaakt ook al wonen er inmiddels geen mensen meer in tenten en komen veel georganiseerde tours min of meer vanzelf in de buurt van Ica omdat het op de weg ligt tussen Paracas/Ballestas en de Nazca, bekend van de gelijknamige lijnen van de Inca’s.

Ica is nog lang niet compleet op orde. Het epicentrum lag vlakbij Ica en de stad werd dan ook flink beschadigd. De nasleep is duidelijk zichtbaar. De wederopbouw gaat niet snel en overal in de stad is nog wel te zien wat een aardbeving met een stad kan doen. Nog steeds zijn er bijvoorbeeld de scheuren in de buiten het centrum veelal kleine en simpele huizen te zien. In Ica zelf was overigens ook voor de aardbeving niet heel veel te beleven van groot toeristisch belang, behalve dan een excursie naar de grote wijn- en Piscofabrikanten Tacama en Ocucaje. Het woestijngebied en de duinen rond Ica zijn wel van grote schoonheid. Buggytours en sandboarden in de woestijn zijn populaire activiteiten in de omgeving. En dan is er nog, een paar kilometer van het centrum van Ica vandaan: Huacachina, een rustige oase in de woestijn.

Dat Ica nog niet compleet op orde is, is ook het gevolg van twee nieuwe bevingen die na 2007 plaatsvonden. Op 28 oktober 2011. Met een kracht van ongeveer 6,7 op de schaal van Richter. Het epicentrum lag in zee, op 117 kilometer ten zuidwesten van de stad Ica en 30 kilometer onder de zeebodem. Er vielen geen doden. Wel liepen in totaal 83 mensen verwondingen op, raakten zeker 35 gebouwen beschadigd en werden 88 woningen vernield. Zelfs in Lima werd een gebouw beschadigd. De burgemeester van Ica, Mariano Nacimiento Quispe, gaf het bevel de kathedraal en drie andere kerken te slopen wegens acuut instortingsgevaar. Ook op 29 januari 2012 was het weer raak met een beving van een magnitude 6,2. Het epicentrum bevond zich op 48 km diepte op 47 km ten zuidwesten van Ica. Zowat zestig mensen raakten licht gewond.

Traag herstel

Het trage herstel van de schade van 2007 is ook het gevolg van het ontbreken van voldoende fondsen en het handelen van de autoriteiten. Zo waren er de grotendeels loze beloften van de regering. De krant El Peruano van 24 augustus 2007 meldde bijvoorbeeld dat er een fonds in het leven was geroepen dat 260 miljoen Peruaanse sol (ongeveer 65 miljoen euro) zou omvatten voor de getroffen gezinnen. Van dit fonds, Forsur (El Fondo para la Reconstrucción Integral de las Zonas Afectadas por los Sismos) is tot op de dag van vandaag nog weinig te merken geweest. Ook heeft de overheid een bono, een waardebon, in het vooruitzicht gesteld, een bon die een gezin recht gaf op materiaal om een nieuw huis te bouwen. Er wordt gezegd dat sommige gezinnen soms tweemaal hulp ontvingen, waar anderen nu nog steeds zitten te wachten. Te wijten aan vriendjespolitiek die heerste in de lokale overheid: eerst worden familieleden en getroffen vrienden geholpen voordat de onbekenden aan de beurt zijn.
Omgekeerd worden er ook verwijten richting die getroffen bevolking gemaakt. Door César Bernardino Chinaro bijvoorbeeld van het Instituto Nacional de Defensa Civil. “Een aardbeving is een probleem wat de natuur met zich meebrengt, maar ook als bevolking kan je invloed op het verloop van de situatie hebben.” Hij is ervan overtuigd dat een groot deel van de ellende voorkomen had kunnen worden wanneer de huizen steviger waren gebouwd. “Veel huizen zijn ingestort omdat er geen rekening werd gehouden met de bouwvoorschriften. Veel mensen beklagen zich over het feit dat hun huis van adobe was en zodoende niet stevig genoeg, maar adobe is een prima bouwmateriaal. Het moet echter wel op de juiste manier gebruikt worden. Bovendien is het niet mogelijk om oneindig veel verdiepingen te bouwen op een gebouw waarvan de fundering te zwak is.” Deze technologische aspecten veranderen, zo zegt hij, de betekenis van de aardbeving. “Het is niet meer zomaar een natuurramp, maar een ramp die deels door menselijke fouten voor zulke grote consequenties heeft gezorgd.” Overigens: adobe is een bouwsteen die al eeuwenlang wordt gebruikt bij het bouwen van huizen in Peru, ongeveer 65 procent van de huizen op het platteland en 35 procent van de stedelijke huizen bestaat uit dit materiaal. Het is te omschrijven als een vuurbestendige, stevige lemen bouwsteen, die goedkoop en snel te vervaardigen is door de combinatie van stro met klei.
Voor de lokale bevolking, de Iqueños, is het leven er na 2007 niet gemakkelijker op geworden. De laatste jaren is de armoede in Peru wel aanzienlijk gedaald, maar niet op het platteland.

Daardoor is de sociale ongelijkheid in die gebieden verscherpt. Het Nationaal Instituut voor Statistiek en Informatica geeft aan dat de armoede de laatste tien jaar met bijna de helft is gedaald in stedelijk gebieden en met nauwelijks 15 procent op het platteland. 30 Procent van bijna alle 30 miljoen Peruanen leeft onder de armoedegrens. De twee pijlers van de Peruaanse economie zijn visserij en mijnbouw. Volgens José Santiago Ríos Rodriguez, werkzaam bij DRE, de Dirección Regional de Educación Ica, overleven de slachtoffers het wel. “In Ica bestaat er een boom die de huarango heet. Deze huarango groeit en groeit, ook als er een poos geen water is. De huarango neemt water op en bewaart dit voor perioden van droogte. Zo kan een huarango wel honderd jaar oud worden. Wat wil ik hiermee zeggen? Wel, de mensen in Ica zijn net als de huarango. Sterk als de huarango. Wat hen ook overkomt, de mensen vervolgen hun leven, werken door, leren door. Welke vorm van ellende, welke nare situatie dan ook, zij zijn voorbereid.”

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

Horizontaal:
2. Satan; 6. gissen; 12. Tibetaans rund; 15. geheim Chinees genootschap; 17. Duits gebergte; 18. wintersportartikel; 20. vishaakje; 21. keurig; 22. eindscore; 25. aetatis; 26. deel van een hengel; 27. bekeuring; 30. cadans; 31. hemelbrood; 34. kneep; 37. brandstof; 39. a.u.b.; 40. doorweekt; 44. voornamelijk (afk.); 45. slurfdier; 47. bloem; 48. bijbelvertaling; 50. tijdperk; 52. god van de liefde; 53. zekere straling; 54. kortwieken.

Verticaal:
1. Plaats in Duitsland; 2. roeibank; 3. stonde; 4. volledig; 5. boom; 7. administratieve troepen; 8. slangenkruid; 9. Duits lidwoord; 10. brilslang; 11. stortplaats; 13. klinknageltje; 14. baas (Eng.); 16. bakmengsel; 18. bruto; 19. welwillende lezer; 23. altijd; 24. manillahennep; 26. beteuterd; 28. windrichting; 29. weegtoestel; 30. spreken; 32. voorshands; 33. komaan!; 35. Bijbelse figuur; 36. Goudland; 38. inleiding; 40. verdovend middel; 41. vluchtig; 42. naschrift; 43. uitroep bij de jacht; 46. een beetje; 49. voorzetsel; 51. persoonlijk vnw.; 52. voegwoord.

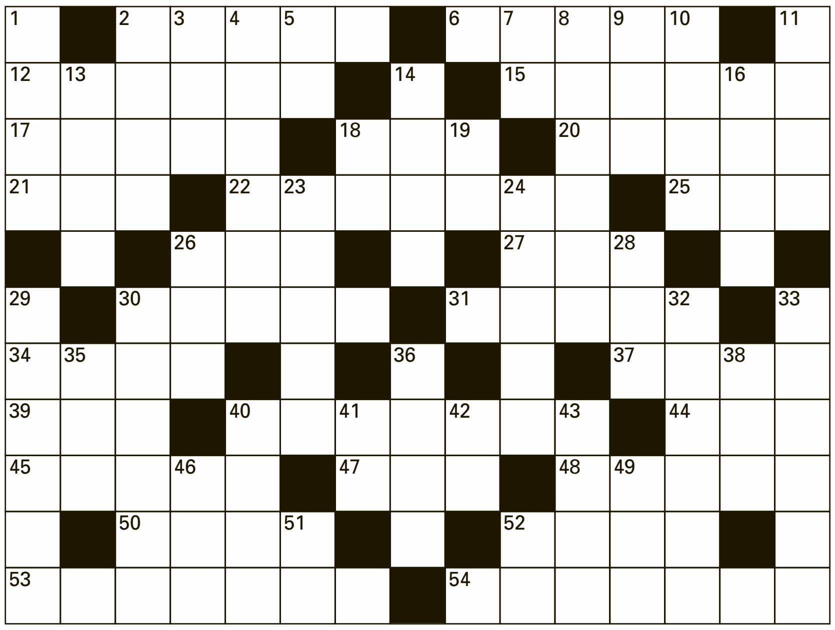

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

E.Lacle-Schwartz
Kudawecha 124
Aruba

N. Wagner-Buitenweg
Gladiolenweg 15
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Patiastraat 13, tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

	7	9					2	
6		3			2	1		9
				8			6	
					7		4	6
5	9		6				8	
7				3		2		
9		1			4			
8	3					5		4
		4	7		8		3	

HEAVY

7		5			3	6		
				9				
		6						
			6			1	7	
	3			8				2
		4				5		
	8	1						
2					8		9	4
				2		7		

ZWEEDSE PUZZEL

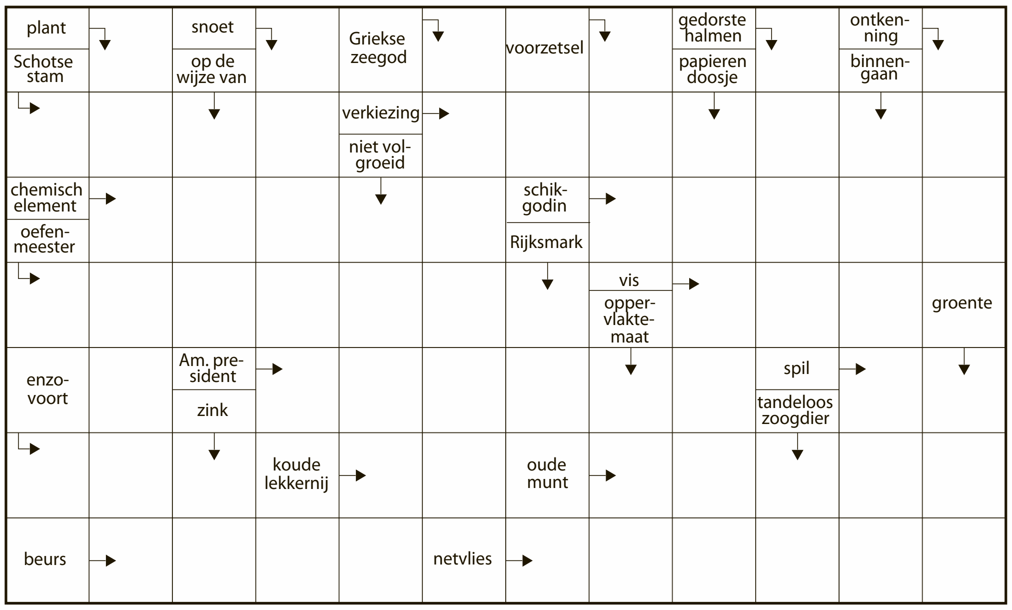

CRYPTOGRAM

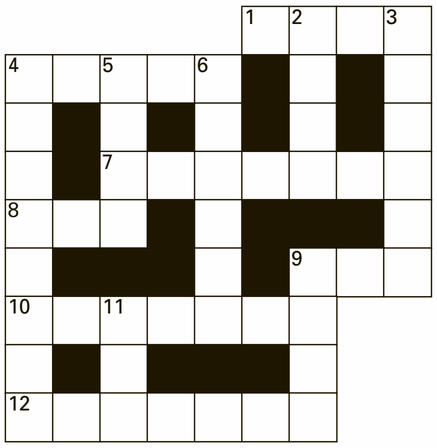

Horizontaal:
1. Stromend metaal (4); **4.** Drank omhoog brengen (5); **7.** Mensen die de Open Universiteit beschadigen (7); **8.** Is het funest niet te slapen? (3); **9.** Rijdt in Ankara en Kartoum (3); **10.** Niet naar beneden trekken maar verbeteren (7); **12.** Met een bons gaat het hoofd kapot (7).

Verticaal:
2. In hoge mate pijnlijk (4); **3.** Hij loopt ook snel achteruit (6); **4.** Schilderij van een beroemde Hollandse schilder om te dragen (8); **5.** Vuil goed (4); **6.** Schadelijk achterstuk (6); **9.** Bot voor een partij slaag (4); **11.** Plant hier een vogel! (3).

WOORDZOEKER

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

V	T	E	I	S	S	E	R	P	M	O	C	S
O	A	B	G	V	E	R	L	O	V	I	N	G
N	A	E	A	W	L	D	N	S	G	E	L	W
E	V	E	IJ	S	W	E	A	W	L	A	U	V
S	R	K	I	A	I	A	B	T	O	E	M	B
D	E	B	R	T	B	S	C	A	E	R	O	I
N	S	S	O	T	A	A	K	N	L	E	C	O
O	E	T	E	E	T	V	S	A	K	F	I	N
F	R	Z	N	N	K	F	O	E	M	O	K	E
A	R	T	O	U	I	B	N	E	O	P	A	M
T	E	C	U	U	P	S	I	L	A	P	P	R
U	V	E	T	O	T	S	P	N	I	E	L	E
L	E	S	P	E	A	M	I	D	D	N	A	H
A	B	S	U	F	E	R	E	M	N	E	A	C
V	A	N	A	M	R	E	T	E	I	P	R	S
P	E	G	R	E	P	S	A	E	R	R	S	IJ

Afasie
Asperge
Basiskamp
Beverreservaat
Boekbinderij
Boekensteun
Compressie
Contactlens
Crown
Dwars
Emplooi
Foppen
Imago
India
Kaplaars
Label
Mispunt
Ovatie
Paspop
Pieterman
Raout
Schermen
Stuifsneeuw
Valutafondsen
Verloving
Wijken
Zetbaas
Zoutmeer

© Puzzelland/140208

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

1	6	3	2	5	9	7	4	8
2	5	8	7	4	1	6	9	3
7	4	9	3	8	6	5	2	1
6	8	1	9	3	7	4	5	2
3	7	5	4	1	2	8	6	9
9	2	4	8	6	5	1	3	7
4	1	2	5	7	3	9	8	6
5	9	7	6	2	8	3	1	4
8	3	6	1	9	4	2	7	5

Heavy

8	2	9	4	1	5	6	3	7
3	6	4	2	8	7	5	1	9
5	7	1	6	9	3	8	4	2
1	9	2	5	6	4	7	8	3
6	8	3	9	7	1	4	2	5
4	5	7	3	2	8	1	9	6
7	1	5	8	3	2	9	6	4
2	4	6	1	5	9	3	7	8
9	3	8	7	4	6	2	5	1

Cryptogram:
Horizontaal: 1. Peut; 4. lager; 7. afslaan; 8. ram; 9. aas; 10. oorwurm; 12. klopper.
Verticaal: 2. Erna; 3. tennis; 4. leerdoek; 5. gram; 6. residu; 9. Amer; 11. rio.
Woordzoeker: Diezelfde

Zweedse puzzel

■	O	■	A	■	Ÿ	■	E	■	S	■	H
K	N	E	L	■	V	E	R	A	N	D	A
■	B	E	L	L	E	■	F	L	E	U	R
V	E	R	E	E	R	D	■	B	U	N	■
■	N	■	Z	E	E	L	U	I	■	D	M
B	U	L	■	U	N	■	N	O	T	E	N
■	L	A	U	W	■	S	E	N	I	E	L

Prijspuzzel

E	■	H	E	T	Z	E	■	O	L	M	E	N	■	E
Z	E	E	R	O	B	■	G	■	P	E	T	O	E	T
A	D	I	G	E	■	A	L	A	■	N	A	D	I	R
U	I	L	■	K	A	Z	E	M	A	T	■	E	R	E
■	K	■	P	A	L	■	E	■	G	O	D	■	E	■
F	■	E	R	N	S	T	■	K	A	R	O	T	■	A
I	D	E	E	■	O	■	S	■	V	■	G	R	O	F
A	A	N	■	A	F	G	E	V	E	N	■	O	K	T
S	T	O	O	M	■	M	A	O	■	I	E	P	E	R
C	■	O	P	O	E	■	L	■	G	E	N	E	■	A
O	O	G	A	R	T	S	■	O	O	R	K	N	O	P

Maandagblues

Géén idee hoe het komt en vroeger had ik er nooit last van, maar de maandag is sinds lange tijd een dag om voor op te passen. Het gebeurt me meer dan eens dat ik aan het einde van die dag concludeer dat ik beter in bed had kunnen blijven. En zo'n dag was het vandaag. Vol goede moed stap ik uit bed en volg het normale ochtendritueel. Ik gooi de deuren open om nog slaperig de onstuimige begroeting van mijn honden in ontvangst te nemen. Ach, wat hebben zij me weer de hele nacht gemist. In de euforie gooien zij hun emmer water om. Dat zet me dan al aan het denken. Welke dag was het ook alweer vandaag? Oh ja... Na een verkwikkende douche gaat mijn telefoon en bij beantwoording blijkt de bank ten onrechte een bedrag op mijn rekening gestort te hebben. Of ik dat maar even wil terugstorten? Na wat heen-en-weer-gediscussieer heeft de bank het probleem weer op haar eigen bord en tevreden loop ik naar buiten om tot de ontdekking te komen dat mijn schattige hondenvriendjes de bananenplant hebben aangevreten. So far so good. Omdat mijn auto in de middag naar de garage moet, besluit ik dat de zaken die geregeld moeten worden, nú geregeld moeten worden en ik stap in de auto. De elektrische poort blijft hangen en zuchtend stap ik de auto weer uit. Bij de eerste stop, postkantoor Santa Rosaweg, is er slechts één parkeerplek over. Vrolijk rijd ik erheen maar moet met lede ogen aanschouwen dat iemand me nét voor is. Nou is dat uiteraard geen onoverkomelijke zaak, maar ik vermoed een dag met verdere obstakels. Omdat ik wat cash geld moet hebben, rijd ik na het postkantoor naar een ATM die keurig zijn excuses aanbiedt voor het feit dat hij 'out of order' is. De tweede, verderop gesitueerde ATM, biedt eveneens zijn excuses aan. Ik overweeg naar huis te gaan om het de volgende dag, dinsdag, wederom te proberen. Maar nee, wat geregeld moet worden moet nú geregeld worden. Ik rijd richting supermarkt en zonder enige waarschuwing vooraf is de weg hermetisch afgesloten. De automobiliste voor me komt tot dezelfde onaangename ontdekking en gezamenlijk keren we. Tegelijkertijd, dus het scheelde maar een haartje of ze knalde vol op mijn bumper. Enfin, ik zal u de rest van de dag besparen, maar het werd een typische maandag. Heeft u weleens van The Secret gehoord? Ik besluit me iets meer te verdiepen in mijn karma, want er moet echt iets aan die maandagen gebeuren. Zo gaat het niet langer. The Secret is gebaseerd op de zogeheten wet van de aantrekkingskracht, ook wel: Laws of Attraction. In de theorie van de Laws of Attraction komt het erop neer dat de mens dingen in zijn leven aantrekt, waar hij zich op focust. Dat kunnen goede en slechte dingen zijn. Ik heb geen idee wat dat met mijn maandagen te maken heeft. Blijkbaar ga ik er al vanuit dat de maandag mij schade berokkend en dat doet die dag vervolgens ook. Daar wil ik vanaf! De rest van de week baart mij geen zorgen. Ik heb de keus: óf ik koop het boek The Secret en spit het tot de laatste letter door, óf ik start in het vervolg mijn week op de dinsdag. De maandag breng ik dan wel door in een hoekje van mijn huis, stil wachtend tot die duivelse dag voorbij is.

Huntu Kòrsou.

'Spelend verbinden'

Wist u dat spelen een gunstige uitwerking heeft op de gezondheid? Dat heeft tenminste recent onderzoek uitgewezen. Maar wist u ook dat spelen gemeenschapsgevoel aanwakkert?

Tekst: **Shakti-Aroena Lakhi**

Dat bewijst in ieder geval het instrument Oasis Game (OG) dat wereldwijd ingezet wordt in 'community building'. Ook op ons eiland, om precies te zijn in wijken als Otrobanda, Nieuw Nederland en Klein Santa Martha. De eerste game werd gespeeld in Otrobanda en is uitgevoerd door Federashon Otrobanda en Elos Nederland. Deze laatste is een zusterorganisatie van Instituto Elos Brazil die de OG voor het eerst in Brazilië toepaste.

Na Otrobanda is wegens groot succes dit spel ook gespeeld in de wijken Klein Santa Martha en Nieuw Nederland waar Kurt Scoop en Danique van Boxel vanuit UNU Projects B.V. en Oasis Caribe Movement bij betrokken zijn. Het spel werd gebruikt om de leefbaarheid in de bario's op te fleuren. Maar wat dit spel precies inhoudt en wat het allemaal teweeg brengt zijn vragen waar ik met Schoop en Van Boxel verder op inga.

Oasis Game

In 2008 ontwikkelde de Braziliaanse architect Edgard Gouveia jr. Oasis Game om hulp in te zamelen voor de Santa Catarina-regio (Brazilië) die destijds getroffen was door een orkaan. Vanwege het succes waaide de 'fibes' al gauw over en andere landen gingen ermee aan de slag. Ook Curaçao.

Van Boxel die onlangs terugkwam van een 10-daagse training in Brazilië, legt mij in een notendop uit wat zij daar allemaal gedaan heeft.

"Elke dag heb je een taak waarbij je connectie maakt met de gemeenschap. Ik heb geleerd de mooie en positieve dingen in de wijk te zien en zodoende de verbinding te maken. Daarna is het van belang een gemeenschappelijke droom van de bewoners naar boven te halen en samen keihard te werken om deze te verwezenlijken."

Happy community

In de wijk Klein Santa Martha was de gezamenlijke droom van de bewoners een speelplaats te realiseren voor de kinderen uit de buurt. Vol passie en enthousiasme is men aan de slag gegaan. En iedereen met zijn eigen talent. Van timmerman tot peuterleidster hebben hieraan bijgedragen. Via dansen in een kring bedankt men elkaar voor de input die geleverd is.

Schoop: "Je hebt dit samen gerealiseerd en 'we have to celebrate it together'. Dit is belangrijk voor erkenning van en respect voor elkaar." Van Boxel vult hem aan: "Het mooie van OG is dat je mensen het besef geeft dat zij het zelf kunnen en dat je hiermee het 'huntu'-gevoel triggert. Samen bereik je meer."

Als dit geen saamhorigheid creëert in deze wijk, dan weet ik het ook niet.

Voor de nabije toekomst staan verschillende activiteiten op de agenda zoals het trainen van jongeren die straks als jonge leiders kunnen fungeren in hun wijken. Ook capacity buiding hoort hierbij, zodat er meer facilitators komen die in wijken met de OG aan de slag kunnen gaan. Schoop en Van Boxel hebben zelf ook een droom: "Meer communities die gaan meedoen en zodoende anderen besmetten, zodat er een sneeuwbaleffect ontstaat."

Schoop is nog niet klaar en voegt er aan toe: "OG is really about how to fish. Er wordt geluisterd naar elkaar en wat men wil. Vervolgens gezamenlijk aan de slag om de droom te realiseren." En hier gaat het om stap voor stap gezamenlijk bijdragen aan één grote 'happy community'.

Huntu Kòrsou

Ir. Shakti-Aroena Lakhi is voorzitter en medeoprichtster van Huntu Kòrsou. Een stichting die zich inzet voor een 'better quality of life' op Curaçao. Meer lezen over dit initiatief: www.huntu-korsou.org en www.facebook.com/HuntuKorsou .

Viognier:
Grillige druif in de lente van zijn leven

Meestal wordt Sauvignon Blanc geassocieerd met de lente. Maar laten we die andere druif niet vergeten, met opstuivende aroma's van bloemen en bloesem: de Viognier.

Tekst: Erik van Kampen

Weinig druiven leveren wijn met zo'n bedwelmend parfum als de Viognier. Viognier-wijn is sensueel als de lente, met zijn aroma's van sleutelbloemen, meidoorn, jasmijn en kamperfoelie, zijn dikfluwelen textuur als die van slagroom, zijn hoge alcoholgraad, zijn vleugje verleidelijke muskus en gember... En in de smaak van peer, abrikoos, perzik en lychee proef je reeds de voorbode van de zomer.

De oorsprong van de Viognier is onduidelijk, hoewel de overheersende mening is dat de Romeinen hem lang geleden naar de Rhône hebben gebracht. Ook is onduidelijk waar haar naam vandaan komt: meest aannemelijk lijkt de naam van de Romeinse stad Vienne, maar anderen denken dat de naam is afgeleid van Gehennae (de weg naar de hel) vanwege de moeilijke groei-eigenschappen. We mogen overigens blij zijn dat de Viognier überhaupt nog bestaat, want in de jaren zestig was er nog maar een tiental hectaren mee beplant. Sinds de jaren tachtig is de Viognier echter op haar weg terug naar de top: alleen al in het Franse Condrieu (Rhône), dat als bakermat van de druif geldt, groeit de Viognier weelderig.
Daarnaast wordt er ook steeds meer aangeplant in de Languedoc, Californië en nieuwe wijnwereldlanden als Chili, Zuid-Afrika en Australië.

De druif houdt van een arme, kalkrijke, granieten bodem en moet geoogst worden zodra het suikergehalte een potentieel alcoholgehalte van 13 procent kan leveren. De Viognier-druif is relatief moeilijk te verbouwen en heeft een lage opbrengst; op de steile wijngaarden van Condrieu - waar het de enige toegelaten druif is - wordt vanwege de terrassenbouw de opbrengst nog verder naar beneden gebracht.
Een goede Viognier kan vele soorten aroma's hebben; bloemige aroma's als jasmijn, sleutelbloemen, maar ook fruitige aroma's, zoals perzik, abrikozen, ananas, muskus en kruiden. Dit kan verfijnd zijn maar ook log en topzwaar. Een frisse jonge Viognier is zeer geschikt als aperitief. De wat vollere aromatische Viognier past ook bij gekruide Indiase gerechten en ook bij zeebanket met veel smaak zoals krab, kreeft en mosselen.
Vele wijnliefhebbers worden bekoord door deze druif. In hun zoektocht naar nieuwe smaken zien zij Viognier als een mooi alternatief voor Chardonnay en Riesling. Overal in de wereld gaat het aantal met Viognier beplante hectaren snel omhoog.

Etienne Guigal

Nochtans was de druif met uitsterven bedreigd. Alleen in het noordelijke Rhônedal, in de appellatie Condrieu, hield men in 1965 nog acht armzalige hectaren in stand. Dat klom langzaam op tot 17 hectaren in 1982. Tegenwoordig zijn er meer dan 100 hectaren met Viognier beplant. Op de steile terrassen van Condrieu worden trouwens nog altijd de beste Viognier-wijnen ter wereld gemaakt. Wijnbouwers als de wereldberoemde Etienne Guigal hebben een wereldreputatie verworven met behulp van deze excentrieke druif. Eén kasteel, Château-Grillet, heeft er zelfs zijn eigen appellatie gekregen, en is met zijn vier hectaren de kleinste appellatie van Frankrijk.

In het noordelijke Rhônedal mag rode wijn van Syrah, voor een beperkt percentage, met Viognier vermengd worden. Kennelijk gaat men ervan uit dat deze witte druif zelfs kwaliteiten heeft om rode wijn te verbeteren. Van overrijpe Viognier wordt ook zoete wijn gemaakt, zoals ik laatst een uitzonderlijke Mer Soleil Late Harvest Viognier proefde uit Californië samen met een terrine van ganzenlever en gedroogde abrikozen.
De heropleving van Viognier ging in andere Franse wijnstreken niet onopgemerkt voorbij. In het Franse zuiden, vooral in Languedoc-Roussillon, werd eveneens Viognier aangeplant. Volgens de wetten van de appellation controlée is de druif daar niet toegelaten, zodat de wijnen als vin de pays door het leven moeten. Maar met de commerciële doorbraak van de landwijnen is dat niet langer een nadeel. Zelfs de koning van de Beaujolais, Georges Duboeuf, heeft Viognier aangeplant in de Ardèche.
Andere landen volgen. In Italië moet wijn van Viognier wettelijk tafelwijn genoemd worden, maar wijnliefhebbers malen daar al lang niet meer om. Marziano Abbona uit Piëmonte evenmin: zijn Viognier is een pareltje in zijn soort.
Uiteraard heeft ook de Nieuwe Wereld de trend opgepikt. In Australië is de aantrekkingskracht van de druif zo groot dat er geregeld een volledig congres aan gewijd wordt. Aanvankelijk produceerde het land geen enkele Viognier-wijn. Tegenwoordig gaan er ruim 1 miljoen flessen de deur uit. De pionier was Yalumba, het wijnbedrijf dat de eerste Viognier-stokken plantte in 1979.

Californië en Viognier

In dezelfde periode raakte de Californische wijnhuizen Mc Manis, Robert Mondavi en Hogue in de ban van deze druif. Mc Manis heeft intussen een grote reputatie opgebouwd als wijnmaker die goed overweg kan met moeilijke druiven. Met Viognier heeft hij in dat opzicht de handen vol. Want al voelen wijnmakers in vele landen zich geroepen om Viognier aan te planten, weinigen weten precies hoe je er een echt goede wijn van moet maken.
Een van de problemen van Viognier is dat de wijn nogal zwaar en vermoeiend kan zijn, vanwege zijn overweldigende aroma's en hoge alcoholgehalte. Dat moet gecompenseerd worden door voldoende zuren die voor subtiliteit en finesse moeten zorgen. Maar dat is nu net zo moeilijk, want Viognier heeft van nature een lage zuurgraad. Dus zou men de druif vroeg genoeg moeten oogsten. Maar een vroege oogst creëert weer een ander probleem: de druif heeft de onhebbelijke gewoonte om zelfs bij een goede zoet-zuurbalans toch onvoldoende smaakrijkheid te hebben. Die rijpheid ontwikkelt zich slechts laat in het seizoen, maar is wel nodig om de kenmerkende smaakrijkdom van Viognier te verkrijgen. Dus is het beter daarop te wachten, met het risico dat intussen de zuren verloren gaan. Kortom, Viognier stelt de wijnbouwer niet zelden voor een dilemma.
En alsof het nog niet moeilijk genoeg is om het ideale oogstmoment te bepalen, ontwikkelen Viognier-stokken zich veelal ongelijk, met kleine onrijpe en grote volrijpe druiven in een en dezelfde tros.
Al even delicaat is het drinkmoment te bepalen. Viognier kan gebaat zijn bij wat flesrijping, maar is geen wijn die ouderdom goed verdraagt. In de fles hebben zowel zijn zuren als zijn rijpe smaken de neiging snel te verzwakken. Je wacht dus best niet te lang om hem te drinken, ook de duurdere flessen niet. Er zijn natuurlijk uitzonderingen. Tot in de fles blijft Viognier een grillige druif. Maar meestal is het veiliger om Viognier-wijn te drinken vòòr zijn vijfde jaar na de oogst. Zeg maar, in de lente van zijn leven.

À Votre Santé

Erik van Kampen is sommelier bij Licores Maduro.

WIJNADVIES

Verzorgd door de wijnspecialisten van Licores Maduro

McManis, Viognier, Californië, Verenigde Staten

Druivensoort: **Viognier**
Streek: **Noord-Californië, Lodi**
Kleur: **Macademia-noten, heldergeel**
Geur: **Jasmijn en citroenschil**
Smaak: **Perzik, lychee, citroenzestes**

Deze stuivende Viognier wordt gemaakt door de familie McManis in het noordelijke gedeelte van Californië aan de oevers van de San Joaquin-rivier.
Deze familie is pas actief met wijnmaken sinds 1990, maar verwierf in 2001 al de zeer belangrijke AVA-status (American Vineyard Appelation). De Viognier geeft zeer weelderige smaken af van peer, lychee, mango en een vleugje muskus. U kunt deze wijn echter direct herkennen aan de bijzondere geuraroma's van de Viognier-druif. Geuren van hyacint, weelderige veldbloemen, jasmijn en lychee zijn niet ongebruikelijk.
Mc.Manis Viognier heeft als tegenhanger een mooie zuurgraad met een toets van citroenzestes die de wijn erg aangenaam maakt en geen houtlagering. Geschikt als aperitief of bij gerechten met krabsalade, surumisticks met daarbij groene zeewiersalade en mango of abrikoos.

Santé!

Erik van Kampen, sommelier

Deze wijn is verkrijgbaar bij The Store Licores Maduro en uw favoriete supermarkt!

Food for thought.

Peulvruchten als basis voor vegetarische maaltijd

Deze week een maaltijdsalade met peulvruchten. Iedereen denkt meteen aan peulvruchten voor het maken van een vegetarische maaltijd. Deze salade is eenvoudig en snel klaar. Varieer de soort peulvrucht en u hebt gelijk verschillende variaties.

Tekst: **Miriam de Windt**

Zodra peulvruchten het hoofdingrediënt is in een gerecht, kunt u er zeker van zijn dat u voldoende vezels en ijzer zult krijgen. Niet alle peulvruchtensoorten hebben evenveel vitamine A. Kikkererwten wel, vandaar de acceptabele hoeveelheid vitamine A in dit gerecht. Vitamine C en B2 zijn voornamelijk afkomstig van de bleekselderij. Vitamine C had u weliswaar wel geweten, want bleekselderij is verse groente, maar B2 is waarschijnlijk een verrassing.

Lering hiervan is dat u niet moet vergeten dat verse specerijen en bepaalde groentesoorten ook vitamine B bevatten. In dit gerecht blijft de totale B2 toch aan de lage kant, maar 1/3e is afkomstig van de kikkererwten en 2/3e van de bleekselderij.
Voor de analyse werd gekookte kikkererwten zonder zout berekend, dus niet uit blik. Anders zou de hoeveelheid natrium (zout) hoger zijn.

De eiwitten in deze salade zijn plantaardige eiwitten. Plantaardige eiwitten dienen gecombineerd te worden met een graanproduct om ze 'volwaardig' te maken. Plantaardige eiwitten bevatten niet alle essentiële aminozuren om lichaamseiwit te maken. Combineren met een graanproduct, vult de aminozuren die ontbreken aan. Bijvoorbeeld roggebrood, donker meergranenbrood, bruin stokbrood, bruin pitabrood of volkoren tortilla zijn een goede aanvulling. De hoeveelheid calorieën is laag en peulvruchten geven altijd een goede maagvulling, dus liever niet te veel brood bij deze salade serveren. Terecht kunt u peulvruchten altijd goed gebruiken voor een vegetarische maaltijd.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932
E mdewindt@scarlet.an.

Plantaardige eiwitten

Peulvruchten bevatten in ruime mate plantaardige eiwitten. Als u peulvruchten combineert met granen, vult u, zoals eerder gesteld, de eiwitten aan voor wat betreft het aminozurenpatroon. Dan heeft u in feite geen dierlijke eiwitten meer nodig. Met andere woorden, wanneer u peulvruchten eet kan dit altijd een vegetarisch gerecht zijn, zonder vlees of ander dierlijk product. Mits u er granen bij eet. Granen zoals brood, couscous, quinoa, rijst en funchi. Indien u vlees in een peulvruchtenmaaltijd doet, krijgt u in feite een overschot aan eiwitten. Uw lichaam slaat dit op als vet, als u onvoldoende beweegt. Ook loopt u een groot risico op verzuring en vorming van urinezuur, oorzaken van vele kwalen en pijnen. Tenminste 2 maal per maand dient u peulvruchten te eten. Een vegetariër eet peulvruchten uiteraard vaker. Gezien de welkome plantaardige eiwitten, is het geen gek idee om wekelijks peulvruchten (zonder vlees) te eten. In de Westerse landen worden dierlijke eiwitten tegenwoordig teveel gegeten, waardoor de juiste verhouding plantaardig: dierlijk eiwit (2:1) er niet meer is. Door vaker peulvruchten te eten kunt u de verhouding weer recht trekken. Hummus en falafel worden van kikkererwten gemaakt. Kikkererwten zijn ook lekker als snack omdat ze een nootachtige smaak hebben.

Koriander

Ketoembar, silantro en 'Chinese parsley' zijn andere benamingen voor koriander. Koriander wordt vaak gebruikt in de keukens van het Midden-Oosten, het Middellandse Zeegebied, India, Indonesië, Latijns-Amerika, China en Afrika.

Lente-ui

Lente-ui wordt ook wel bosui of sla-uitje genoemd. Het is een onvolgroeide ui met blad. Er zijn bolvormende en niet-bolvormende rassen.

Rijstazijn

Wordt gemaakt van gefermenteerde rijst of rijstwijn. Rijstazijn wordt vooral in China, Japan, Korea en Vietnam gebruikt.

Voedingswaarde voor een 1-persoonsportie:

Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH
Calorieën/ kJoules	136 / 571	7%
Natrium	148 mg	7%
Eiwitten	6 g	6%
Kalk	64 mg	9%
Vetten	7 g	11%
IJzer	1.8 mg	12%
Verzadigde vetten	1 g	4%
Vitamine A	99 mcg	11%
Cholesterol	0	0
Vitamine B1	0.06 mg	6%
Koolhydraten	12 g	5%
Vitamine B2	0.06 mg	5%
Voedingsvezels	6 g	20%
Vitamine C	9 mg	13%

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën

Lekker en gevarieerd vegetarisch
Met peulvruchten zit u altijd goed. U hoeft zelfs geen uitgebreid recept te hebben om een gezonde vegetarische maaltijd klaar te maken met peulvruchten. Wel moet u niet vergeten ze te combineren met granen. Bijvoorbeeld een aros moro met een salade. Heel simpel. Kikkererwten, kapucijners, kidney beans voor een 'chili-sin-carne', witte bonen, 'bonchi kashupete', 'caraota negra', 'pigeon peas' voor een 'rice-and peas', 'bonchi kunuku', 'black-eye pesie' voor een moksi alesie of een 'tutu', 'pinto beans', linzen, spliterwten voor erwtensoep. Even uit de losse pols. 12 Verschillende soorten peulvruchten, dus even snel al 12 verschillende simpele vegetarische, gevarieerde gerechten zoals in deze aflevering.

Kook mee met May.

Kikkererwten en selderij-salade met koriander

Ingrediënten:
2 cups kikkererwten (gekookt of uit blik)
1 cup bleekselderij, klein gesneden
1/2 cup selderijblaadjes, fijn gehakt
1/3 cup korianderblaadjes, fijn gehakt
1/4 cup lente-uien, klein gesneden
1 eetlepel rijstazijn
2 eetlepels gewone olijfolie
zout en vers gemalen zwarte peper

Bereidingswijze:
De kikkerwten met de bleekselderij, selderij, koriander, lente-uien, rijstazijn en olijfolie mengen.
Met zout en peper afmaken. Voorzichtig omscheppen.
Op kamertemperatuur serveren.
Voor 4 personen als een hoofdgerecht, voor 6 à 8 als bijgerecht.

Eet smakelijk,
May

'Gelukkig in

"Natuurlijk kent iedereen die blauwe bakjes uit de supermarkt, maar bijna niemand weet dat ze gewoon van Aruba komen. Mensen weten niet hoe champignons groeien: ze denken dat ze gepoot worden en dat je er een zak over moet doen om ze wit te houden."

Tekst en foto's: **Marius Bremmer**

Dozen champignons stapelen zich op voor grootverbruik in hotels en restaurants. Bertus Schut is er trots op.

Bertus Schut onthult graag het geheim van de Arubaanse champignons en vertelt aan onze medewerker Marius Bremmer hoe hij van Barneveldse varkenshouder een Arubaanse champignonkweker werd.

"Ik zie een grote toekomst voor champignons", zegt Schut in de eenvoudige personeelskantine van het bedrijf te Barcadera, vlak naast de Balashi-brouwerij. "Het zijn prima vleesvervangers. Lekker in de soep, in salades, in sauzen en bij het vlees. Of door de pasta en in de chili. Ik eet ze zelf heel regelmatig hoor!"

Als Schut zijn leven over mocht doen, dan was hij al op zijn twintigste naar Aruba gekomen om champignons te kweken. Schaterend: "Ik werk het meeste bij een temperatuur van 17 graden Celsius, dus gratis airco op de werkplek. De computer regelt het productieproces voor tachtig procent. Ik hoef me alleen maar met die andere twintig procent te bemoeien." Maar zo simpel ligt het niet.

Oude aap

Schut werd in 1951 geboren in de Gelderse gemeente Barneveld, bekend om de vele leg- en slachtkippen die er gehouden worden. Er bestaat zelfs een speciaal kippenras: de Barnevelder. Hij had al met AOV gekund, maar door het vol-continuproces van de champignonkweek werkt hij alle dagen van het jaar. Hij begon ooit als varkenshouder. Daarna werd hij in het Gelderse Kootwijkerbroek dierenartsassistent in een maatschap met drie dierenartsen. "Deze aap had leren klimmen. Ik kreeg mijn diploma op basis van tien jaar praktijkervaring. Later kwam er voor dit beroep een speciale cursus para-veterinair."

Plukken, plukken, plukken en dat een paar dagen achter elkaar.

Moerstaal

Schut genoot van het werken met boeren. "Als er ziektes uitbraken waren boeren nog zieker dan het vee, de schade kon immers in de tonnen lopen. We waren vraagbaak voor de boeren." Volgens Schut zijn dieren net als mensen. "We hadden een eigen apotheek. Als de boer zijn vee niet vertrouwde gaf ik eerst aspirines mee. Dan gingen de dieren vaak vanzelf weer eten. Je moet er niet meteen maar zo veel mogelijk medicijnen in raggen!"

Nog steeds geraakt: "Toen ambtenaren zich te veel met ons werk gingen bemoeien begon het gedonder. Er kwam steeds meer administratie en eindeloze certificering. Mensen maakten plaats voor mappen. Het werd hartaanvalletje hier, hartaanvalletje daar. Ik zag zaken ombuitelen. Eerst een asbestverbod, dan een hinderwet. Er kwamen milieuverordeningen en dierenactivisten. Ik kreeg er schoon genoeg van!"

"En ik had naast het werk in de dierenartspraktijk ook nog mijn eigen varkenshouderij. Ik werkte van 5 uur 's morgens tot 10 uur 's avonds."

Nieuw leven

Bedrukt: "Ik was al eens wat doorgedraaid. In de winterperiode was ik nooit op mijn best. Ik ben een zomermens. Mijn vrouw boekte toen twee weken vakantie, een week Aruba en een week Curaçao."

Thuis werd toen gepraat over emigreren naar Australië, Canada of de Verenigde Staten. "Maar hier op deze eilanden kon ik gewoon met mijn Nederlandse bek terecht. Ik wilde geen afscheid nemen van mijn moerstaal, Nederlandse humor is de beste humor." Schut was bang om elders weer in het kille ondernemersklimaat terecht te komen. "Ik wilde geen eigen zaak meer." Schut en zijn vrouw verkochten het varkensbedrijf en zijn aandeel in de maatschap met de dierenartsen. "Ik, ik wilde weg, niets achterlaten. Niet achterom kijken. Een nieuw leven beginnen!" Na de vakantie viel het kwartje: Aruba was geweldig.

Bouwen

"Ik heb toen te Pos Chiquito een huis gekocht. We verbouwden het huis, we bouwden er een appartement naast, we kochten het naastgelegen kunukuhuis en knapten ook dat op. Het werd

> “Theo importeerde champignons en dacht over een eigen kwekerij op Aruba. In een dolle bui grapte ik dat ik die wel wilde ontwikkelen.”

de champignons’

bouwen, bouwen, bouwen. Ik kan alles met mijn handen: hout, stroom, stucwerk, water, steen. Maar op een gegeven moment was alles klaar.” Schut wilde niet alleen maar wat in de tuin werken of thuis achter de geraniums zitten. “Dan krijg je alleen maar spanningen en ga je steeds vroeger op de dag en steeds meer drinken. Ik dacht bij m’n eigen: niet doen Bert!”
Schut kreeg toen contact met de chef van restaurant ‘The Flying Fishbone’ en ging daar parttime aan de slag. Hij had er schik in om in de keuken te staan, maar kreeg een hekel aan het avondwerk. Na anderhalf jaar stapte hij over naar restaurant ‘Turtles Nest’ bij Playa Linda Beach Resort. “Daar kon ik ontbijt en dagdienst doen.”

Uitvogelen

In die tijd leerde hij Theo Wouters van ‘Deli Caribbean’ kennen, een importbedrijf van dagverse producten voor de horeca en supermarkten. “We raakten steeds vaker aan de praat, het klikte. Theo importeerde champignons en dacht over een eigen kwekerij op Aruba. In een dolle bui grapte ik dat ik die wel wilde ontwikkelen.”
Wouters liet vervolgens een complete champignonkwekerij uit Nederland overkomen. Schut: “De vorige eigenaar zou mij het vak leren, een proces dat heel nauw steekt.” Na een paar maanden stond de Barnevelder er alleen voor, zonder collega’s. Op z’n Barnevelds: “Ik moest het toen helemaal zelf uitvogelen.” Het werden slapeloze nachten: “De installatie was verouderd, het besturingsprogramma werkte nog onder ms dos. Het probleem ging pas over toen er een nieuw besturingssysteem kwam.”
Het werk gebeurt in drie ruime cellen. Het groeiproces duurt drie weken, dus elke week zijn er verse champignons. De compost waarin de champignons groeien komt per container aan in pakken van 25 kilo. Het is een mengsel van stro, gips, kippenmest en kalk. Het mycelium, de schimmel waar de champignons uit groeien, zit daar ook al in. Een machine trekt trekmatten met compost in de kweekbedden. Er zijn in totaal tien kweekbedden per cel. Daarna wordt de compost opgeschud en losgewoeld, gerold en vlak gemaakt tot waterpas. Daar bovenop komt een deklaag van vijf centimeter kiemvrije, ontsmette, dode aarde. Zo kan het vocht beter gereguleerd worden en in die deklaag kunnen de schimmeldraadjes zich ontwikkelen tot champignons.

Voelen

Door de temperatuur langzaam op te voeren ontwaakt de schimmel. Dan komt het vakmanschap om de hoek. Het moet niet te snel en niet te langzaam. “Soms steek ik mijn hand in de aarde om te voelen. Ik speel dan met de temperatuur of juist met ventilatie. Komen de knoppen boven de aarde uit, dan kan ik ook weer ingrijpen met CO_2 of met plastic bedekking. Zo voorkom ik dat de champignons te klein blijven of te dicht op elkaar gaan groeien.”
De derde week is de week van de oogst! Dan vermeerdert elke paddenstoel in grootte per vierentwintig uur. “Dan komt het aan op uitdunnen, uitdunnen, uitdunnen. Je moet er tegen vechten. Hoe meer ruimte, hoe meer groei. Bij teveel groei gaat het broeien. Dus: plukken, plukken, plukken en dat een paar dagen achter elkaar.” Daarna bouwt Schut de temperatuur weer af, laat hij het regenen ‘en simuleer ik dat het herfst wordt’.

Geen vakantie

Van dezelfde compost kan Schut drie keer een oogst halen, soms vier. Verder is het oppassen voor ziekten, er zijn tientallen soorten ziekten. “Omdat ik op Aruba de enige kweker ben is er gelukkig geen gevaar voor infectie door andere kwekers. Ik gebruik geen chemicaliën. Als ik zie dat er iets mis gaat, ga ik meteen het deksel op de put drukken, isoleren!”
Omdat het proces altijd doorgaat, kan Schut niet op vakantie. “Een vervanger kan niet aanvoelen hoe het proces precies verloopt. Ik moet ook op zondag werken. Van de drie weken ben ik er twee druk en is het er één rustig. In die rustige week kan ik weleens twee dagen weg.”
Ook het personeel moet flexibel zijn, soms werken ze vijf uur op een dag, soms twaalf, dat hangt van de oogst af. “Ik moet toegeven, het is wel kwetsbaar omdat het allemaal om mij draait, ik ben per slot van rekening al 62 jaar!”

Ik produceer, Theo distribueert. We leveren aan supermarkten, hotels en restaurants. De bakjes van 250 gram liggen in de winkel voor 4,95 florin. Voor de horeca leveren we in kartonnen dozen van 3 kilo in de maten middel en groot. Daarnaast exporteren we een kwart van onze productie naar Curaçao. We zitten echt aan onze taks, nog meer produceren lukt niet! En toch ervaar ik mijn werk als rustgevend en relaxed, gek hé?”

Champignons worden voor ze verpakt worden van onder afgesneden.

Groepsgedrag biedt zekerheid

Mens & Werk

Groepsgedrag is dat iedereen die bij een bepaalde groep hoort zich houdt aan bepaalde regels (normen). Iedereen draagt dezelfde kleding of doet dezelfde dingen. Groepsgedrag kan gevolgen hebben, positief of negatief. Bijvoorbeeld als een groep kinderen gaat pesten en dat andere kinderen gaan meedoen.

Tekst: **Judice Ledeboer**

Het is soms lastig om bij je eigen normen en waarden te blijven als de hele groep anders denkt of handelt. Waar blijft iemands persoonlijkheid?

Ieder mens voelt zich bijzonder, maar buiten de groep vallen doen we liever niet. Hoe komt het dat mensen buiten de groep vallen of juist conformistisch gedrag vertonen? Vaak vertonen mensen conformistisch gedrag omdat men denkt dat anderen bepaald gedrag van hen verwachten. We zijn tenslotte kuddedieren en we willen bij de kudde blijven horen. Daardoor passen mensen hun eigen mening en gedrag aan de groep aan. Om te laten zien hoe conformistisch we zijn verrichtte psycholoog Solomon Asch in de jaren vijftig van de vorige eeuw een experiment. Proefpersonen moesten een lijn vergelijken met drie andere lijnen, en aangeven welke lijnen even lang waren. Op zich een heel gemakkelijke opdracht, maar gewiekste medewerkers aan het experiment gaven allemaal hardop het foute antwoord voordat de proefpersonen aan de beurt waren. Ook al was hun antwoord overduidelijk verkeerd, 75 procent van de proefpersonen bleek zich minstens één keer aan te sluiten bij de meerderheid.
Mensen conformeren zich aan maatschappelijke regels zoals het knikken naar iemand die je kent als je hem op straat tegenkomt. We zijn ons er nauwelijks van bewust dat we dat doen. We vinden dat 'normaal'. Maar mensen conformeren zich ook omdat ze zich willen aansluiten bij een groep. Dan neemt men de waarden en normen van die groep over. Dat moet wel, want anders lig je gelijk buiten de groep. Op de werkvloer ziet men dat veel. Iedere afdeling en iedere organisatie hebben hun eigen normen en waarden die men ziet als de bedrijfscultuur. Als een nieuwkomer zich niet kan vinden in de normen en waarden die er gelden, zal deze zich snel heel ongelukkig voelen, tenzij hij zich aanpast aan de normen en waarden die er gelden. Daar heeft iemand zijn eigen redenen voor. Hij is bijvoorbeeld al lang blij dat hij een baan heeft en doet er alles aan om die baan te behouden, zelfs als hij het niet eens is met de manier waarop men met elkaar omgaat en hoe de leiding is. Wat dit met zijn persoonlijkheid doet is de vraag. Hoe lang houdt iemand het vol om ergens te werken waar hij het totaal niet eens is met de manier van werken en andere zaken op het werk. De angst om er niet bij te horen is blijkbaar groter dan om trouw te zijn aan de eigen persoonlijkheid.
Mensen conformeren zich ook omdat ze aardig gevonden willen worden of omdat ze schaamte willen vermijden, niet anders willen zijn. Daar doen we alles aan. We passen onze houding aan, glimlachen terwijl we dat eigenlijk niet willen, luisteren terwijl we vinden dat de ander iets aan het vertellen is dat niet interessant is en we kleden ons zelfs op een manier omdat onze eigen kledingstijl niet past bij de 'groep'.
Groepsgedrag wordt ook opgedrongen. Bepaalde functies vragen een bepaald imago en daar moeten mensen zich aan conformeren. Dat ziet men helemaal duidelijk bij beroepen waar mensen een uniform moeten dragen. Een stewardess draagt het uniform van de maatschappij waar zij voor vliegt en zij moet zich ook als stewardess gedragen: altijd een vriendelijke glimlach om de lippen, goed kunnen luisteren naar de wensen van de passagiers en goede service verlenen. En een arts moet een witte jas dragen en verschijnt niet in zijn spijkerbroek met T-shirt aan het bed van een zieke. Hij zal niet gelijk buiten de groep vallen, maar er zullen wel gedachten zijn als: is dat een dokter? Men associeert bepaalde beroepen dus met kleding en gedrag.
Buiten de groep gestoten te worden is het ergste wat iemand kan overkomen, als het belangrijk is voor die persoon om bij de groep te horen. Dat is vooral belangrijk voor jongeren. In het stadium van groei naar volwassenheid zoekt iedere jongere naar een groep waar hij bij wil horen en waar hij geaccepteerd wordt. De leeftijdgenoten hebben veel invloed op elkaar en dat kan positief zijn, maar ook negatief. Als jongeren in het proces van groei en geaccepteerd zitten gaan ze soms dingen doen die ze eigenlijk niet willen, omdat ze niet durven aan te geven dat ze iets niet willen doen. Dit ziet men vaak bij jongeren die 'verkeerde' vrienden krijgen en daardoor ook op het criminele pad komen.

Het lastige is dat mensen het fijn vinden om bij een groep te horen, maar tegelijkertijd willen ze ook een onafhankelijk, uniek mens zijn. De samenleving wordt echter een chaos als iedereen de hele tijd alleen maar doet waar hij zin in heeft. Om de samenleving leefbaar te houden moeten we ons dus conformeren aan de geldende normen en waarden. Groepsnormen bieden zekerheid. We voelen ons er veilig bij. Maar dom achter elkaar aan sukkelen omdat men geen eigen mening durft te hebben is ook niet goed. Helder blijven denken en trouw zijn aan de eigen persoonlijkheid geven kracht, hoewel dat niet altijd gemakkelijk is. We zijn tenslotte kuddedieren en sociale wezens, maar je hoeft jezelf niet weg te geven.

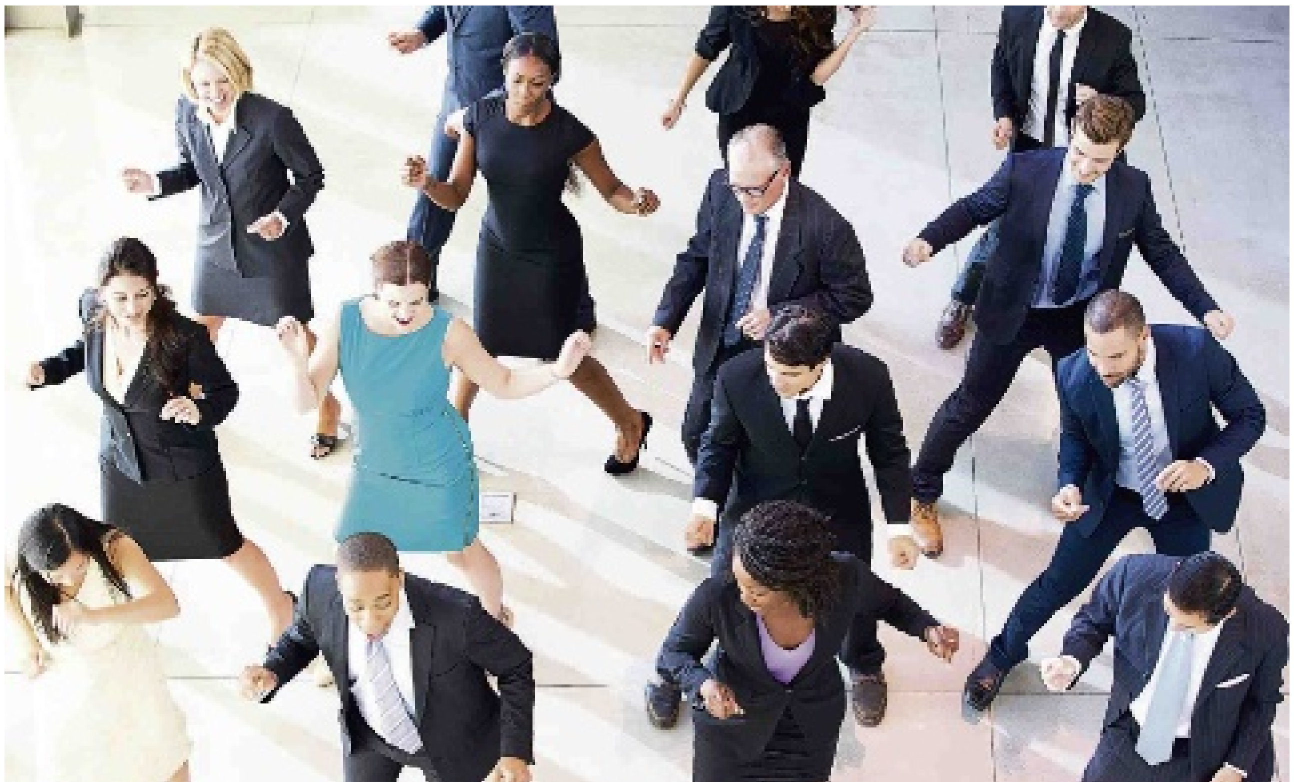

Over organiseren, ondernemen, managen en leidinggeven

De toekomst (2)

Na de inleiding in de vorige aflevering van deze serie artikelen, volgt thans een aantal punten met belangrijke veranderingen in onze manier van managen, dingen die we in de toekomst anders gaan doen dan we tot nu toe deden.

Tekst: **Jan de Ruijter**

De traditionele wijze van managen gaat in de onmiddellijke toekomst niet meer werken. Het oude Command and Control en zelfs het latere Planning, Staffing, Organizing, Directing and Controlling zullen nooit meer werken. We zien overal ter wereld, ook op Aruba, Curaçao en andere eilanden, dat deze wijze van managen niet meer goed gaat, deze werkt niet meer. Een reden voor grote bezorgdheid want het oeroude Command and Control is het enige natuurlijke voor mensen die niet beter geleerd en meegemaakt hebben. Iemand zonder enige managementopleiding weet van nature niet beter dan Command and Control. Dat is logisch want zo functioneerden mensen vanaf de oertijd totdat we nu zeer recent merken dat dat in de nieuwe moderne wereld en bij de nieuwe medewerker niet langer werkt.

Maar de kennis die we thans hebben over goed managen is nog steeds niet goed verspreid. “The future is here but we are not distributing it”, zegt men wel in managementland. In de oude modellen zoals Command and Control en Planning, Staffing, Organizing, Directing en Controlling en de varianten daarop, wordt ervan uitgegaan dat mensen erg begrensd zijn in hun vermogen zelf te kunnen organiseren en werden bureaucratische organisaties opgezet voor de controle over het personeel en werd strategie door de top van een bedrijf ontwikkeld zonder enige vorm van participatie van de medewerkers en zonder enige gedachte aan de mogelijkheid van hun potentiële bijdragen.

In deze tijden van kennis en participatie moeten medewerkers als de meest waardevolle bron van succes bezien worden. Medewerkers maken het verschil tussen het ene bedrijf en de concurrent. Goed opgeleide, goed gecoachte medewerkers die enthousiast, energiek, gemotiveerd en betrokken zijn, zijn bepalend voor het succes van een bedrijf en voor de ontwikkeling en uitvoering van missie, visie en actieplannen van de organisatie. In deze snelle, spannende en verrassende tijden kan het topmanagement niet langer alleen de positie van een bedrijf in een bepaalde bedrijfstak bepalen en verzekeren. Op alle niveaus heeft de organisatie mensen nodig die het succes met de klant kunnen waarmaken. De medewerkers moeten niet alleen weten waar het bedrijf voor staat, wat zij nastreeft en welke richting het bedrijf op wil, zij moeten daar ook invloed op hebben en aan meedenken; zij dragen bij aan het uiteindelijke succes en zij moeten geïnspireerd zijn om steeds grotere prestaties te leveren en de grenzen steeds verder te verleggen. En zo moet het oeroude Command and Control en het latere Planning, Staffing, Organizing, Directing en Controlling evolueren in Creating vision and empowering in plaats van Planning, Aligning the web of relations and partners in plaats van organizing, en Inspiring and coaching in plaats van Controlling.

In het in deze serie gepropageerde MVPDA-systeem wordt dat nog niet in die orde opgesteld maar staan de begrippen missie, visie, empowering, partnerships en inspiring heel hoog in het beeld van dat systeem zoals dat in een getekende afbeelding staat.

Nog meer oude begrippen die veranderen zijn de volgende: Managing assets wordt Managing resources and capabilities, Focus on managing numbers wordt Focus on creating value, Hierarchy wordt Networking and partnerships, Reactive wordt Responsive, Command and Control wordt Empowered employees, Control wordt Engagement of employees, Rationality wordt Intuition, Blame culture wordt Creativity, innovation and risk-taking, Creating today’s revenue wordt Creating tomorrow’s revenue, Traditional players and roles wordt New players and roles, Deal with status quo wordt Deal with change, Work in the system wordt Work on the system, React wordt Create opportunities, Follow direction wordt Provide a vision to believe in, Push employees in the right direction wordt Motivate people by satisfying their human needs for success and happiness, Provide instructions, wordt Coach followers, create self-leaders and empower them, Coordinate effort wordt Inspire achievement and energize people.

Het is nogmaals des te zorgelijker dat op onze eilanden de latere modellen van Planning, Staffing, Organizing, Directing en Controlling het bedrijfsleven en allerlei andere instanties en organisaties nog niet eens bereikt hebben terwijl deze nu op dit moment al zo verouderd zijn dat ze niet meer werken en geen succes meer hebben voor de hedendaagse klant en de hedendaagse medewerker. In mijn praktijk maak ik continu mee dat management niet verder is gekomen dan Command and Control. Op de vraag aan managers wat zij nu eigenlijk doen in hun functie krijg ik maar zelden iets te horen dat lijkt op ‘Ik ben bezig met planning, organizing of het behalen van resultaten’. Hoe we van Command and Control kunnen overstappen naar Missie, Visie, Empowering, Inspiring en Coaching is een verontrustende zaak. Ook ons onderwijs voorziet in geen enkel opzicht aan de behoeften van deze moderne en snel veranderende tijd. Verantwoord ondernemen, managen en leidinggeven, goed ondernemerschap, goed werknemerschap en goed burgerschap zijn thema’s die in een modern land reeds op scholen onderwezen zouden moeten worden zoals dat bijvoorbeeld in Singapore gedaan wordt. Maar we zijn daar nog zover van verwijderd dat het een reden voor veel zorg is voor onze toekomst. We liggen zover achter op andere landen.

Kwetsbare functies (2)

Islelly Pikerie doet een promotieonderzoek naar het effect van drie specifieke beleidsinterventies op het gebied van Good Governance en naar de vraag of Good Governance wel in te passen is in de Curaçaose cultuur. Zij belicht in een serie artikelen in de Ñapa verschillende aspecten van Good Governance. Vandaag deel 2 over het traject kwetsbare functies

Tekst: **Islelly Pikerie**

Bij de gehanteerde methodiek stond effectiviteit en een praktische aanpak voorop.

Fasering uitvoering traject kwetsbare functies
- Formulering aan de hand van het dienstplan, de doelstelling van de dienst en benoeming primaire en secundaire processen.
- Identificatie kwetsbare handelingen met de bijbehorende functies (bron: dienstplan en organieke beschrijving).

Hierbij werden twee vragen gesteld:
1. Welke kwetsbare handelingen worden binnen de dienst uitgevoerd? (aan de hand van de primaire en secundaire processen).
2. Welke functies zijn hierbij betrokken?

- Benoeming van de risico's bij de kwetsbare handelingen/functies. Hierbij werden per kwetsbare handeling de mogelijke risico's voor integriteitsaantastingen weergegeven. Het afbreukrisico voor de dienst was belangrijk. Hiermee wordt bedoeld het risico dat een medewerker door zijn/haar handeling schade kan berokkenen aan het imago van de organisatie. De aard van de dienst is hierbij doorslaggevend voor de omvang van de eventuele schade.
- Bepaling welk type beheersmaatregel aanwezig moest zijn per handeling/functie. Hier werd het referentiekader gebouwd waarbij werd bepaald wat voor type beheersmaatregel aanwezig zou moeten zijn per handeling/functie.
- Benoeming van de condities of randvoorwaarden die de werking van de beheersmaatregelen moesten garanderen. Ten slotte werd er een overzicht gegeven (niet uitputtend) van condities of randvoorwaarden die binnen de organisatie aanwezig moesten zijn om een effectieve beheersing mogelijk te maken. Het ontbreken van deze condities kan een negatieve invloed hebben op het realiseren van de beoogde doelstellingen van de beheersmaatregelen.
- Toetsing huidige beheersmaatregelen aan referentiekader.
- Maken van een implementatieplan per functie om waar nodig de kwetsbare functies weerbaarder te maken (confrontatie soll en ist-positie).

In het algemeen werden er voor de overheid op voorhand de volgende typen bedreigingen van de integriteit gezien:
- Contact met derden;
- Belangenverstrengeling;
- Toegang tot vertrouwelijke informatie;
- Toegang tot financiële informatie en geldstromen;
- Gebruik van middelen van de organisatie.

De volgende functieclusters werden onderscheiden.
Management: diensthoofd en alle leidinggevende functies.
Staf: staffuncties, beleidsmedewerker, personeelsfunctionaris, informatiemedewerker; financieel- administratief medewerker.
Advies: adviserende functies:
Technisch: 'technische' / dienstspecifieke functies,
Controle en inspecties: controleurs en inspecteurs,
Ondersteuning: administratieve en andere ondersteunende functies:
- Directiesecretaresse;
- Medewerker ondersteuning afdeling advies;
- Telefoniste / receptioniste afdeling Facilitaire Zaken;
- Administratief medewerker afdeling Facilitaire Zaken;
- Coördinator Archief afdeling Facilitaire Zaken;
- Administratief medewerker Agenda afdeling Facilitaire Zaken;
- Medewerker Receptie, Post en Archief afdeling Facilitaire Zaken;
- Medewerker Opschoning Archief afdeling Facilitaire Zaken.

Een van de dingen die een functie kwetsbaar kunnen maken, is toegang tot vertrouwelijke informatie.

De aanbevelingen oftewel additionele beheersmaatregelen die uit het onderzoek voortvloeiden werden per functiecluster weergegeven. Ook de diensten werden per cluster onderzocht:
Cluster 1: Dienst Openbare Werken (140), Bureau Domein Beheer (34), Stadsvernieuwing (4): totaal 178 werknemers.
Cluster 2: Eilandontvanger (70) Afdeling financiën (53): totaal 123 werknemers.
Cluster 3: Registerarchief Secretarie en Expeditie (55), Secretarie van de Eilandsraad (14), Personeelszaken, Centraal Bestuurskantoor (30): totaal 99 werknemers.
Cluster 4: Algemene Juridische Zaken (20), Huishoudelijke Dienst (19), Bestuurscollege (21), Dienst Communicatie en Voorlichting (17), Kabinet (7), Stafbureau (14): totaal 99 werknemers.
Cluster 5: Openbaar Vervoer (18), Veterinaire Dienst (35), Milieudienst (13), Landbouw, Veeteelt en Visserij (34): 100 werknemers.
Cluster 6: Centrale Bewakingsdienst Curaçao (108), Brandweer (90): totaal 198 werknemers.
Cluster 7: Dienst Arbeidszaken (54), Dienst Werk & Inkomen (99): totaal 153 werknemers.

Na het voltooien van fase 3 beschikte de leiding van elke dienst over een implementatieplan waarbij per kwetsbare functie wordt aangegeven hoe men deze functies weerbaarder moet maken.

De kwetsbare handelingen bleken te zijn:

1. Omgang met geld;
Hiermee werd gedoeld op handelingen rond contante of girale gelden in de vorm van budgetten en declaraties zoals:
- Het innen van geld (kassier).
- Het toekennen/beheren van budgetten.
- Het controleren/toekennen/uitbetalen van (onkosten)declaraties.
- Het toekennen/uitbetalen van gratificaties.

2. Omgang met goederen
Dit waren alle handelingen rond zowel het aanschaffen, beheren en gebruiken van goederen als het inhuren van diensten zoals:

- Het gebruik van middelen die de dienst ter beschikking stelt.
- Het besluiten tot aanschaffen of inhuren.
- Het stellen van kwaliteitseisen of leveringsvoorwaarden.
- Het aanvragen van offertes.
- Het voeren van onderhandelingen.
- Het aanwijzen van leveranciers.
- Het beheren/uitgeven van goederen binnen de organisatie.
- Het gebruiken van goederen van de organisatie buiten werktijd of –plaats.

3. Omgang met personeel
- Alle handelingen en besluitvorming die betrekking hebben op de werving, selectie, plaatsing en waardering van het personeel.

4. Handelingen met betrekking tot externe taken van de overheid zoals
- Handelingen rond aanslagen, premies, belastingen, accijnzen en leges.
- Handelingen rond opdrachten, orders, offertes, aanbestedingen, gunningen en adviezen.
- Handelingen rond subsidies, premies, toelagen, sponsoring, uitkeringen en adviezen.
- Handelingen rond vergunningen, rijbewijzen, paspoorten, legitimatiebewijzen, machtigingen en adviezen.
- Handelingen rond toezicht, controle, opsporing, vervolging en executie. Dit in het kader van naleving c.q. overtreding van de wet- en regelgeving.
- Handelingen met betrekking tot de vertegenwoordiging van de overheid in binnen- en buitenland.

5. Omgang met vertrouwelijke informatie.
Hierbij ging het om handelingen rond vertrouwelijke kennis zoals:
- Het verstrekken van vertrouwelijke kennis aan anderen (collega of derden).
- Het kennisnemen, maken, rubriceren, beheren, vermenigvuldigen van vertrouwelijke documenten.
- Het meenemen van vertrouwelijke documenten buiten het dienstgebouw.
- Het inbrengen/muteren/beheren van vertrouwelijke gegevens in bestanden.

Fiscaal recht

Is het fluiten naar uw centen bij turboliquidatie?

Rechtspersonen, met name de naamloze vennootschap en besloten vennootschap, worden voornamelijk gebruikt als rechtsvorm om daarmee een onderneming te drijven. Deze rechtspersonen worden in Curaçao opgericht door een notaris. Het kan voorkomen dat op enig moment de onderneming wordt gestaakt en het niet meer gewenst is om de rechtspersoon in stand te houden. Dit, onder meer, gezien de instandhoudingskosten van de rechtspersoon.

Tekst: **Glenn C. Rellum**

Veelal wordt dan door de aandeelhouders besloten om over te gaan tot de ontbinding van de vennootschap waarmee het liquidatieproces een aanvang heeft gemaakt. De normale liquidatieprocedure van een vennootschap bestaat voornamelijk uit de volgende fasen. De ontbindingsfase door middel van het ontbindingsbesluit waarbij ook de vereffenaar wordt benoemd; de vereffeningsfase waarbij de schulden van de vennootschap worden betaald en eventuele overige activa worden uitgekeerd aan de aandeelhouders; de publicatiefase waarbij de ontbinding wordt gepubliceerd; en de bewaarfase waarbij de administratie van de vennootschap gedurende tien jaar dient te worden bewaard.
Indien bij het aantreden van de vereffenaar blijkt dat er geen baten zijn, hoeft er echter geen vereffening plaats te vinden. De vennootschap houdt dan op te bestaan na het moment dat opgave hiervan is gedaan bij het Handelsregister. In zo'n geval wordt het liquidatieproces van de vennootschap aanzienlijk verkort en goedkoper. Men spreekt dan van een zogenaamde turboliquidatie. Het kan zo zijn dat u een vordering heeft op een vennootschap die wordt ontbonden, maar dat als gevolg van het op het moment van de ontbinding niet aanwezig zijn van baten wordt besloten om over te gaan tot turboliquidatie. Hierdoor wordt u niet betaald.
Betekent dit dan definitief dat u kunt fluiten naar uw centen? Met name indien u weet dat de vennootschap nog recht heeft op bijvoorbeeld een schadevergoeding die zij nog moet ontvangen van een derde of dat zij een vordering heeft op haar aandeelhouder die had gedacht deze niet te gaan betalen aan de vennootschap. Wat kunt u in dergelijke gevallen doen? In dat geval kunt u het Gerecht verzoeken om de vereffening te heropenen. De vereffenaar zal dan rekening dienen te houden met de toekomstige bate waaruit u dan kan worden betaald. Mocht het zo zijn dat deze toekomstige bate niet voldoende zal zijn om u te betalen, dan is de vereffenaar volgens de jurisprudentie verplicht om aangifte van faillietverklaring te doen. Dit behalve als u, met eventuele andere crediteuren, akkoord gaat met de voortzetting van de vereffening buiten faillissement.

Het kiezen voor het faillissementstraject heeft als voordeel dat de curator die het faillissement zal afhandelen ook dient na te gaan of er geen sprake is van bestuurdersaansprakelijkheid. Indien blijkt dat de vennootschap onbehoorlijk is bestuurd door mismanagement met het faillissement tot gevolg kan hiermee komen vast te staan dat het bestuur van de vennootschap uw vordering gedeeltelijk of geheel dient te voldoen. Al met al hoeft het bij turboliquidatie niet altijd zo te zijn dat u kunt fluiten naar uw centen en kunt u er soms voor zorgen dat het bestuur van de vennootschap een toontje lager zal gaan zingen.

Mr Glenn C. Rellum is als advocaat en fiscalist verbonden aan SMS Attorneys at Law

Beroep onder de loep.

'Werken met bloemen zie ik als een zegen'

In de rubriek 'Beroep onder de loep' vertellen mensen over hun ervaringen in hun beroep. Deze week: Soraida Mauricia. Zij is bloemiste.

Tekst en foto: **Roxanne Martha**

Wat houdt je beroep in?
"Ik heb een bloemenwinkel, 'Soraida's Flowershop' genaamd. Als eigenaar van de bloemenwinkel doe ik veel meer dan alleen bloemstukken maken. Ik ben het Manusje-van-alles. Om te beginnen moet de winkel er leuk uitzien, dus ben ik bijna elke dag bezig met de inrichting van de zaak. Ook moeten onder meer de planten, bloemen, vazen, schalen en accessoires ingekocht worden. En dan is er het bedenken van het ontwerp van de boeketten en andere bloemstukken, zoals corsages en bruidsboeketten. Behalve bloemstukken bieden we ook fruitmanden en cosmeticapakketten aan. Ter promotie van de winkel moet ik leuke aanbiedingen en acties bedenken en deze via de mail en flyers bekendmaken bij mijn vaste en potentiële klanten. Ik maak offertes op en adviseer klanten in de winkel over de keuze van het type bloemen voor een boeket of bloemstuk. Het is bijna Valentijnsdag, dus ook met de voorbereidingen hiervoor ben ik druk bezig. Daarnaast doe ik wat financiële administratie, houd de kas bij en onderhoud contact met mijn accountant voor de resterende boekhouding."

Hoe lang doe je dit werk al?
"Ik zit inmiddels al 30 jaar in het vak. Daarvoor heb ik administratief werk gedaan bij onder meer wijlen Angel Job. Maar ik ben altijd liefhebber geweest van handenarbeid. Ik heb er altijd van gehouden creatief bezig te zijn. In de carnavalstijd heb ik vaak carnavalsgroepen geholpen met het maken van hun praalwagen en hoofdtooien. Ook met bloemen kan je creatief bezig zijn. Dus ruilde ik na een aantal jaren mijn werk bij de administratie in voor het werken bij een bloemenwinkel. Ik heb bij een aantal bloemisten gewerkt en via hen heb ik onder meer in Colombia en Puerto Rico cursussen bloemschikken gevolgd. Na een aantal jaar wilde ik graag een eigen bloemenzaak, dus opende ik er één. Mijn eerste bloemenzaak begon ik bij mijn moeder in de tuin in de wijk Souax. Daarna verhuisden we de zaak naar een woning aan de Mahumaweg en sinds vorig jaar december zitten we in een echte business unit in het winkelcentrum aan de Jan Noorduynweg."

Wat zijn de minder leuke kanten van je werk?
"Ik kan niet echt veel noemen wat niet leuk is. Tja, dat bloemen op een gegeven moment verwelken. Na een paar dagen kan het water waar de bloemen in staan ontzéttend stinken. Echt niet te harden. Het is echt geen leuke klus om het water te verversen. Maar goed, dat hoort er nou eenmaal bij."

Waarom is het verkopen van bloemen het leukste werk dat er is?
"Het contact met klanten is heel leuk. Bovendien brengen bloemen blijdschap bij alle gelegenheden. Bij momenten van vreugde, maar ook bij momenten van verdriet en boosheid. Een bloemetje maakt alles goed. Bloemen zijn creaties van God. Om daarmee te kunnen werken zie ik als een zegen."

Wat was je graag geweest als je geen bloemiste was?
"Oorspronkelijk wilde ik kinderverzorgster worden. Maar ik was toen te jong om die opleiding te gaan doen. Ik moest 18 jaar of ouder zijn om die opleiding te mogen volgen. Toen ben ik de administratieve richting opgegaan."